

Svensk översättning – det engelska originalet gäller

Strasbourg den 17 november 2022

MIN-LANG (2022) 16

EUROPEISKA STADGAN OM LANDSELS- ELLER MINORITETSSPRÅK

**Expertkommitténs rapport
framlagd inför Europarådets ministerkommitté
i enlighet med artikel 16 i stadgan**

Åttonde rapporten

SVERIGE

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk innehåller en mekanism för granskning av hur stadgan genomförs i en ansluten stat, så att rekommendationer vid behov kan utfärdas om förbättringar i statens lagstiftning, politik och praxis. Den centrala komponenten i detta förfarande är den expertkommitté som tillsätts i enlighet med artikel 17 i stadgan. Kommitténs huvudsakliga uppgift är att rapportera till ministerkommittén om sin bedömning av hur en ansluten stat uppfyller sina åtaganden, granska den faktiska situationen för landsdels- och minoritetsspråken i staten och vid behov uppmuntra den anslutna staten att gradvis uppnå en högre åtagandenivå.

För att underlätta denna uppgift har ministerkommittén antagit en mall för de periodiska rapporter som en ansluten stat enligt artikel 15.1 ska inge till generalsekreteraren. Enligt den fastställda mallen ska staten redogöra för det konkreta genomförandet av stadgan och den allmänna politik som förs för de språk som skyddas enligt del II i stadgan samt mer ingående redogöra för alla åtgärder som har vidtagits för att genomföra de åtaganden som har valts för de olika språk som skyddas enligt del III i stadgan. Expertkommitténs första uppgift är därför att granska informationen i den periodiska rapporten för samtliga relevanta landsdels- och minoritetsspråk inom den berörda statens territorium. Staten ska offentliggöra den periodiska rapporten i enlighet med artikel 15.2.

Expertkommitténs roll är att bedöma de rättsakter, de bestämmelser och den faktiska praxis som de olika staterna tillämpar med avseende på det egna landets landsdels- och minoritetsspråk. Kommittén har utformat sina arbetsmetoder i överensstämmelse med denna uppgift. För att få en korrekt och rättvis bild av det faktiska läget för de berörda språken samlar kommittén in information från respektive myndigheter och från oberoende källor i den berörda staten. När en periodisk rapport har genomgått en preliminär granskning, inkommer expertkommittén vid behov med ett antal frågor till den berörda staten för att inhämta ytterligare information från myndigheterna om aspekter som kommittén anser inte har behandlats tillräckligt uttömmande i rapporten. Detta skriftliga förfarande följs normalt upp genom att en delegation från expertkommittén gör ett kontaktbesök i den berörda staten. Under ett sådant besök träffar delegationen olika organ och organisationer med starka kopplingar till de relevanta språkens användning och samråder med myndigheter i de frågor som delegationen har uppmärksammat på. Denna informationsinsamling är avsedd att ge expertkommittén möjlighet att på ett mer ändamålsenligt sätt granska hur stadgan genomförs i den berörda staten.

När denna process är avslutad antar expertkommittén en egen rapport. Granskningsrapporten överlämnas därefter till myndigheterna i respektive stat, som inom en viss tidsfrist kan framställa eventuella synpunkter på denna. I det här skedet kan en konfidentiell dialog begäras av staten i fråga. Den slutliga granskningsrapporten publiceras tillsammans med eventuella synpunkter från myndigheterna i respektive stat. Detta dokument överlämnas därefter till ministerkommittén som antar rekommendationer till staten på grundval av de förslag till rekommendationer som har lagts fram i granskningsrapporten.

INNEHÅLL

Sammanfattning

Kapitel 1 Situationen för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige – nyare utveckling och trender

1.1 Allmän utveckling av politik, lagstiftning och praxis för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

1.2 Situationen för enskilda landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

Kapitel 2 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt rekommendationer

2.1 Finska

2.1.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja finska

2.1.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja finskan i Sverige

2.2 Meänkieli

2.2.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja meänkieli

2.2.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja meänkieli i Sverige

2.3 Romani

2.3.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja romani

2.3.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja romani i Sverige

2.4 Samiska

2.4.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja samiska

2.4.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja samiskan i Sverige

2.5 Jiddisch

2.5.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja jiddisch

2.5.2 Rekommendationer från Expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja jiddisch i Sverige

Kapitel 3 [Förslag till] rekommendationer från Europarådets ministerkommitté

Tillägg I: Ratificeringsinstrument

Tillägg II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

Sammanfattning

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000 och gäller följande språk: samiska, finska och meänkieli enligt del II och del III i stadgan samt romani čhib och jiddisch enligt del II i stadgan.

Sedan den förra granskningsomgången har regeringens initiativ ”Nystart för en stärkt minoritetspolitik” ännu inte nått en nivå där det får full inverkan på det konkreta genomförandet av stadgan. Resultaten och slutsatserna av de utredningar som de svenska myndigheterna har tillsatt under den nuvarande granskningsomgången berör inte ett av de huvudsakliga kritikområdena, nämligen förbättring av utbildningssystemet för de nationella minoritetsspråken. Antalet kommuner som tillhör förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli har inte ökat, och nivån på medvetenheten om de nationella minoriteterna har inte heller ökat nämnvärt.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget är de båda organ som har uppdraget att följa genomförandet av den svenska minoritetsspråkspolitiken. De har dock otillräckliga rättsliga befogenheter för att kunna kontrollera att mottagande kommuner använder medel på ett lagenligt sätt och för att vid behov kunna ta initiativ till sanktioner.

På utbildningsområdet är situationen för minoritetsspråken fortfarande otillfredsställande. Utbudet med en lektion i veckan anses otillräckligt för de språktalandes behov och önskemål, och det räcker inte för att en fullt utvecklad kompetens ska kunna uppnås eller för att minoritetsspråkens överlevnad ska kunna säkras. Den tvåspråkiga utbildningen har inte byggts ut. Förskoleutbildning på del III-språken är fortfarande en problematisk fråga i respektive förvaltningsområde. Den nuvarande lärarutbildningens struktur tillgodoser fortfarande inte behovet av lärare på förskolenivå, i grundskolan och i gymnasieskolan för samtliga nationella minoritetsspråk. Som påpekades i den förra granskningsrapporten, behövs det en strukturerad utbildningspolitik, lärarutbildning och ytterligare läromedel för att garantera skyddet för alla minoritetsspråk.

Språkcentrum för finska, meänkieli, romani čhib och jiddisch inledde sin verksamhet sommaren 2022. Deras drift och finansiering garanteras dock endast under tre år, medan Samiskt språkcentrum har permanent finansiering.

Problemet med möjligheten att vidta rättsliga åtgärder i fall där man nekas att använda nationella minoritetsspråk har inte lösts, eftersom det under granskningsomgången inte har vidtagits några åtgärder för att införa språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Detta är inte förenligt med stadgan.

Sverige har fortfarande inte utvecklat någon struktur för att samla in tillförlitliga uppgifter om antalet talare och deras geografiska spridning som uppfyller kraven enligt svensk dataskyddslagstiftning. Avsaknaden av tillförlitliga uppgifter gör det svårare att bedöma behoven hos dem som talar nationella minoritetsspråk runtom i landet inom de områden som omfattas av stadgan, exempelvis utbildning, offentlig förvaltning och domstolsväsendet.

Det saknas i Sverige auktoriserade tolkar med speciell kompetens som rättstolk såvitt avser samiska och meänkieli. Dessa språk används inte inom rättsväsendet. Det går inte att dra några slutsatser om användningen av finska i domstolarna, eftersom det i den officiella statistiken inte görs någon åtskillnad utifrån huruvida de som drar nytta av att finska används är medlemmar av den finsktalande minoriteten eller finska medborgare. Vissa statliga och kommunala myndigheter har ökat möjligheterna att använda finska, samiska och meänkieli genom att erbjuda fler översättningar på nätet av relevanta material och handlingar. Myndigheterna måste arbeta proaktivt för att få situationen att överensstämma med de åtaganden enligt artiklarna 9 och 10 som Sverige har ratificerat.

Både antalet och andelen nya produktioner på minoritetsspråk har visserligen ökat något inom offentlig radio och tv såvitt avser finska och samiska, men det har inte skett några framsteg såvitt avser meänkieli, romani och i synnerhet jiddisch, vilket har medfört att de båda sistnämnda språken i stort sett har varit osynliga i massmedia. Att personer som talar språken medverkar i produktionen av nytt material kan bidra till skapandet av program som bättre avspeglar målgruppernas behov, med innehåll som är mer relevant för dem som talar de aktuella språken.

Expertkommitténs åttonde granskningsrapport baseras på det politiska och rättsliga läge som rådde vid expertkommitténs kontaktbesök i Sverige i maj 2022.

Kapitel 1 Situationen för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige – nyare utveckling och trender

1. Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (nedan kallad stadgan) är en Europarådskonvention som ålägger de stater som har anslutit sig att skydda och främja landets traditionella minoritetsspråk inom alla delar av det offentliga livet: utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden samt utbyte över gränserna. Sverige undertecknade och ratificerade stadgan den 9 februari 2000. Stadgan trädde i kraft i Sverige den 1 juni 2000. I samband med ratificeringen förklarade Sverige att samiska, finska och meänkieli är landsdels- eller minoritetsspråk som skyddas enligt del II och del III i stadgan. Dessutom angav Sverige att romani čhib och jiddisch är territoriellt obundna språk som talas i Sverige och som skyddas enligt del II i stadgan. Ratificeringsinstrumentet för Sverige återfinns i tillägg I till denna rapport.
2. Sverige ratificerade stadgan med avseende på samiska utan att specificera de olika språk som samiskan innefattar. I samband med att det har granskats hur samiskan skyddas och främjas, har det visat sig att det finns ett behov av att skilja å ena sidan mellan nord-, lule- och sydsamiska och mer nyligen å andra sidan mellan dem och ume- och pitesamiska. Expertkommittén har därför använt detta synsätt när detta har varit lämpligt. Detta ligger i linje med de svenska myndigheternas och de samisktalandes synsätt.
3. Sverige har ratificerat stadgan med avseende på romani čhib¹ enligt del II utan att göra åtskillnad mellan språkets olika varieteter. I samband med att det har granskats hur romani skyddas och främjas, har det visat sig att det finns ett behov av att skilja mellan de olika varieteterna av romani, framför allt i fråga om utbildning och språkvård. De svenska myndigheterna har i samarbete med de romanitalande beaktat denna åtskillnad. Expertkommittén har därför använt detta synsätt när detta har varit lämpligt. Detta ligger i linje med de svenska myndigheternas och de romanitalandes synsätt.
4. De stater som är parter i stadgan ska vart femte år avge en rapport² om dess genomförande. De svenska myndigheterna överlämnade sin åttonde periodiska rapport den 4 juni 2021. Denna åttonde granskningsrapport från expertkommittén baseras på informationen i den periodiska rapporten samt på yttranden som har avgetts av företrädare för de minoritetsspråkstalande under kontaktbesöket (16–20 maj 2022) och/eller har lämnats i skriftlig form i enlighet med artikel 16.2 i stadgan.
5. Kapitel 1 i denna granskningsrapport inriktas på den allmänna utvecklingen och de allmänna trenderna för landsdels- eller minoritetsspråken i Sverige samt situationen för dessa språk. Här behandlas framför allt de åtgärder som de svenska myndigheterna har vidtagit med anledning av rekommendationerna från expertkommittén och ministerkommittén vid utgången av den sjunde granskningsomgången men även nya frågor som har uppkommit. Kapitel 2 innehåller en detaljerad lägesöversikt i fråga om hur Sverige har genomfört vart och ett av sina åtaganden för respektive språk samt rekommendationer till de svenska myndigheterna. På grundval av sin granskning lägger expertkommittén sedan i kapitel 3 fram förslag till rekommendationer som ministerkommittén ska rikta till Sveriges regering, i enlighet med artikel 16.4 i stadgan.

¹ Romani čhib, som betyder ”språket romani”, är den beteckning som används i Sveriges ratificering; i denna rapport används härnäst beteckningen ”romani”.

² Enligt artikel 15.1 i stadgan ska de stater som är parter i denna avge en periodisk rapport vart tredje år. Sedan reformen av granskningsmekanismen för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk trädde i kraft den 1 juli 2019 ska dock staterna numera avge sina rapporter vart femte år i stället för vart tredje år.

6. För en mer ingående rättslig granskning av respektive åtagande hänvisar expertkommittén till sin **andra granskningsrapport om stadgans tillämpning i Sverige (ECRML (2006) 4)**.³

7. Denna granskningsrapport baseras på det politiska och rättsliga läge som rådde vid expertkommitténs kontaktbesök i Sverige i maj 2022. Rapporten antogs av expertkommittén den 17 november 2022.

1.1 Allmän utveckling av politik, lagstiftning och praxis för landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

Rättslig ram, statliga utredningar, Länsstyrelsen i Stockholm

8. I den förra granskningsrapporten beskrevs en ny utveckling inom den svenska politiken för nationella minoriteter med syftet att göra skyddet av de nationella minoritetsspråken mer verkningfullt. Som ett led i den aktuella politiken, som kallas ”Nystart för en stärkt minoritetspolitik”, trädde den ändrade versionen av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) i kraft den 1 januari 2019, men det rörde sig endast om mindre förändringar till stöd för ett bättre skydd för minoritetsspråk. Enligt uppgifter från de statliga myndigheterna tillsattes statliga utredningar för att slå fast på vilka områden det behövdes insatser.⁴ Expertkommittén har undersökt vad som har uppnåtts sedan den föregående granskningsomgången och funnit att resultaten och slutsatserna från de utredningar som har tillsatts under den innevarande granskningsomgången är begränsade och inte berör ett av de huvudsakliga kritikområdena, nämligen utbildningssystemet för barn och unga.⁵ Dessutom har endast mindre rättsliga ändringar gjorts på de områden som har samband med skydd av nationella minoritetsspråk, exempelvis ändringar i vissa regeringsförfordningar.⁶ Expertkommittén gör bedömningen att genomförandet av ”Nystart för en stärkt minoritetspolitik” ännu inte har uppnått en sådan omfattning att detta skulle kunna inverka positivt på det konkreta genomförandet av stadgan. I den föregående granskningsomgången rekommenderade ministerkommittén Sverige att **”stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk” (rekommendation nr 2 – CM/RecChI (2020)5)**.⁷ Expertkommittén har av minoritetsspråkstalande personer fått veta att dessa inte kände till några planer som skulle leda till strukturella förändringar i det befintliga utbildningsutbudet. Expertkommittén uppmanar de statliga myndigheterna att samråda med dem som talar de aktuella språken i syfte att färdigställa och genomföra en utbildningspolitik där ministerkommitténs ovannämnda rekommendation beaktas.

9. Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, som antogs 2009, omfattar inte utbildningsområdet bortsett från förskolan. Det har ifrågasatts om förskoleklassen omfattas av den lagen. Samtidigt innebär skollagen (2010:800) att elever med minoritetsspråksbakgrund har rätt att erhålla modersmålsstöd från förskolan, inbegripet i förskoleklassen, och modersmålsundervisning i grund- och gymnasieskolan. År 2019 integrerades det förberedande grundskoleåret, den så kallade förskoleklassen, i en tioårig grundskola, utan tydlig reglering av modersmålsfrågan. I kommunerna, som i allmänhet är ansvariga för utbildningen, råder det osäkerhet om vilken lagstiftning som ska följas och således om huruvida de är skyldiga att erbjuda modersmålsundervisning. Expertkommittén

³ Se även den tredje granskningsrapporten (ECRML (2009) 3), den fjärde granskningsrapporten (ECRML (2011) 4), den femte granskningsrapporten (ECRML (2015) 1), den sjätte granskningsrapporten (CM (2017) 36) och den sjunde granskningsrapporten [MIN-LANG\(2020\)4](#).

⁴ För en utförlig beskrivning av den nya utvecklingen inom minoritetspolitiken och de statliga utredningarna, se punkterna 8, 9, 11 och 14 i den sjunde granskningsrapporten för Sverige, [MIN-LANG \(2020\)4](#).

⁵ *Nationella minoritetsspråk i skolan* (SOU 2017:91) – en rapport från Skolverket 2021; *För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering* (SOU 2019:18), betänkande överlämnat till regeringen i maj 2019; *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering* (SOU 2017:91) – utredning om bättre möjligheter för elever att utveckla sina nationella minoritetsspråk.

⁶ Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (avseende förvaltningsområdena) och förordning (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter.

⁷ [CM/RecChI\(2020\)5](#) av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan.

uppmannar de statliga myndigheterna att ta itu med detta problem och rapportera om framstegen under nästa granskningsomgång. Expertkommittén anser dock att utbildningen i förskoleklassen måste inbegripa modersmålsundervisning för att Sverige ska kunna fullgöra sina åtaganden enligt stadgan.

10. Länsstyrelsen i Stockholms län (nedan kallad Länsstyrelsen Stockholm) och Sametinget är två organ som ansvarar för att följa genomförandet av den svenska politiken för nationella minoriteter och minoritetsspråk i hela landet. Deras senaste rapport⁸, som publicerades 2021, visar för det första att många kommuner inte rapporterade om hur de hade fullgjort sina skyldigheter på området skydd av minoritetsspråk. Den faktiska nivån på genomförandet och således på nivån för skyddet av de nationella minoritetsspråken är fortfarande otillräcklig i många av kommunerna. Man kringgår ofta skyldigheten att tillhandahålla en fullgod utbildning genom att hävda att det saknas behöriga lärare. Eftersom det ekonomiska stödet från de statliga myndigheterna är kopplat till ett örönmärkt anslag eller ett uppdrag som den mottagande kommunen måste fullgöra, är det särskilt oroväckande att de kommuner som underlät att rapportera inte redovisade hur de hade använt dessa medel. Företrädarna för Länsstyrelsen Stockholm bekräftade att de utöver möjligheten att begära in rapporter inte har några andra sätt att kontrollera att nämnda medel används på ett lagenligt sätt.⁹ Om det är oklart hur medlen används, kan Länsstyrelsen Stockholm endast anmäla detta till de statliga myndigheterna och framföra förslag, inte inleda utredningar eller påföra sanktioner.

11. Länsstyrelsen Stockholm är också ansvarig för att följa i vilken mån rätten för talarna av de aktuella språken att yttra sig iaktas och i vilken mån dessa får medverka i beslutsprocesser som berör dem samt för att följa fall av diskriminering. De verktyg som därvid står till Länsstyrelsen Stockholms förfogande är samråd, redogörelser för bästa praxis och rådgivning i frågor som rör nationella minoriteter, men däremot inga sanktioner. Expertkommittén anser att den senaste rapporten från Länsstyrelsen Stockholm liksom de svar som har inkommit från såväl kommuner som talare av de aktuella språken bekräftar att Länsstyrelsen Stockholms nuvarande uppdrag och verktyg inte är tillräckliga. Därför uppmannar expertkommittén de svenska myndigheterna att ge Länsstyrelsen Stockholm befogenhet att använda en tillräcklig sanktionsordning samt att rapportera om framstegen i sin nästa periodiska rapport.

12. Expertkommittén har i flera hänseenden noterat att de statliga myndigheterna respekterar det kommunala självstyret till den grad att de avstår från att påföra sanktioner eller vidta andra åtgärder i syfte att utöva tryck på kommunala myndigheter för att förmå dem att skydda landsdels- eller minoritetsspråk. Expertkommittén betonar att även i fall där ansvaret för att fullgöra vissa stadgeenliga skyldigheter åvilar regionala eller lokala myndigheter, är det likväl de statliga myndigheternas ansvar att se till att dessa skyldigheter fullgörs.

Språk som diskrimineringsgrund och domstolsväsendets struktur

13. I den föregående granskningsomgången rekommenderade ministerkommittén de svenska myndigheterna att ”**vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen**” (rekommendation nr 1, CM/RecChL(2020)5).¹⁰ Expertkommittén har med beklagande konstaterat att de svenska myndigheternas ställningstagande i detta hänseende inte har ändrats. Följaktligen har regeringen inte ställt sig bakom tanken att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen (2008:567) trots upprepade påminnelser om att den aktuella politiken strider mot stadgans grundprinciper. De svenska myndigheternas påstående att etnisk tillhörighet som diskrimineringsgrund kan fungera som tillräckligt lagrum såvitt avser varje potentiellt åsidosättande av rättigheter knutna till nationella minoritetsspråk får skarp kritik av dem som talar de aktuella språken. I motsats till vad de statliga myndigheterna har gjort gällande, anser

⁸ Nationella minoriteter och minoritetsspråk – Minoritetspolitikens utveckling år 2021, s. 9.

⁹ Se även punkt 20 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 oktober 2017.

¹⁰ CM/RecChL(2020)5 av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan; se även punkt 24 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

expertkommittén att åsidosättanden av rättigheter knutna till etnisk tillhörighet respektive språk yttrar sig på olika sätt i vardagslivet, och det står klart för expertkommittén att det finns fall där språk är den enda diskrimineringsgrunden. Således är även det rättsliga förfarandet annorlunda, liksom bevisningen till styrkande av påståenden om åsidosättande av språkliga rättigheter. Detta förfarande och denna bevisning kan inte ersättas med dem som är avsedda att skapa möjlighet till gottgörelse för åsidosättande av rättigheter baserade på etnisk tillhörighet. Det är också viktigt att inse att en hänvisning till språk i ett klagomål kan leda till att ärendet eller målet avvisas. De ärenden och mål som expertkommittén har uppmärksammat på har alla avvisats av diskrimineringsombudsmannen eller av domstolarna.¹¹ Detta är en tydlig indikation på att de svenska myndigheternas ställningstagande inte garanterar att det finns möjlighet att vidta rättsliga åtgärder för den som utsätts för diskriminering på grund av språk.

14. Expertkommittén har också fått höra av juridiska experter som företräder organisationer för talare av de aktuella språken att det svenska rättsliga förfarandet är beroende av möjligheten att få täckning för rättegångskostnader. Den svenska socialförsäkringsmodellen ger försäkrade medborgare möjlighet att få ersättning för rättegångskostnader, men eftersom det krävs en förhandsbedömning av ett mål för att det ska kunna utfärdas ett tillstånd som ger rätt till täckning av rättegångskostnader, kan den omständigheten att språk inte omfattas av diskrimineringslagen leda till att ersättning för rättegångskostnader inte beviljas. Detta kan avskräcka berörda parter från att söka gottgörelse i domstol. Expertkommittén har också fått kännedom om ett fall där käranden i ett mål tvingades återkalla sin talan¹² men ändå ålades att betala hela rättegångskostnaden. Denna ordning kan avskräcka personer som talar de aktuella språken och som anser sig ha blivit utsatta för diskriminering på grund av språk från att väcka talan i domstol. Om språk omfattades av diskrimineringslagen, skulle vardera parten få stå sina rättegångskostnader under förutsättning att käranden hade berättigade skäl att väcka talan.

15. Enligt de statliga myndigheterna grundar sig deras tillvägagångssätt när det gäller att tillgodose de nationella minoriteternas rättigheter på en princip om ”formell likabehandling”. I enlighet med artikel 7.2 i stadgan anser expertkommittén att det för att garantera ett ändamålsenligt skydd av minoriteter i allmänhet krävs ett annat tillvägagångssätt som grundar sig på ”positiv särbehandling”. Med tanke på den utsatta situationen för minoritetsspråken kan dock kompletterande subventioner eller rättigheter inte anses som förmånlig behandling utan måste snarare ses som oundgängliga verktyg för att slå vakt om skyddet av minoritetsspråken.

16. Mot bakgrund av de ovan beskrivna rättsliga, processuella och ekonomiska hindren, vilka har samband med varandra, framhåller expertkommittén ännu en gång behovet av att de svenska myndigheterna omprövar sitt ställningstagande och inkluderar språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd redogöra för den rättsliga utvecklingen i detta hänseende.

Förvaltningsområden

17. I lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk fastställs vissa förvaltningsområden där kommunerna har särskilda skyldigheter gentemot personer som talar finska, meänkieli och samiska. Dessa förvaltningsområden omfattar 84 kommuner och 15 regioner, vilket är samma antal som under den föregående granskningsomgången. I vissa fall omfattas en kommun såvitt avser mer än ett av de tre nationella minoritetsspråken. Eftersom inga ytterligare kommuner har fått möjlighet att ansluta sig till dessa förvaltningsområden, var de företrädare för de aktuella språken som expertkommittén talade med under sitt besök fortsatt oroad över att ett betydande antal talare av alla dessa språk fortfarande

¹¹ Se även punkt 72 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

¹² <https://suijures.online/oppet-brev-till-skolpolitiker-i-vasteras-och-hallstahammar-om-att-krossa-en-finsk-familj/> 11 april 2022.

befinner sig utanför de fastställda förvaltningsområdena. Expertkommittén ser det dock som positivt att ansökan från Mariestads kommun om att inte längre ingå i ett förvaltningsområde avslogs av myndigheterna i december 2020 med motiveringen att den finska minoriteten i kommunen, i motsats till vad kommunen hade gjort gällande, hade visat intresse för att utnyttja de rättigheter som är knutna till ställningen som förvaltningsområde enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Språkcentrum för nationella minoritetsspråk

18. I den föregående granskningsomgången rekommenderade expertkommittén Sverige att **”upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska” (rekommendation nr 6 – CM/RecChI (2020)5).**¹³ Expertkommittén har fått veta att det finns nya språkcentrum som bedriver verksamhet för finska, meänkieli, romani čhib och jiddisch. Institutet för språk och folkminnen (nedan kallat ISOF) ansvarar för språkcentrumen för finska (i Uppsala) och meänkieli (i Kiruna och Övertorneå) samt romani čhib och jiddisch (båda i Stockholm). Ett ytterligare centrum för samiska ska enligt planerna inleda sin verksamhet år 2022. I december 2021 beviljades Sametinget kompletterande finansiering för vidareutveckling av det befintliga Samiskt språkcentrum. Den sammanlagda budgeten för år 2022 för språkcentrumen är 22 miljoner kronor¹⁴.

19. Företrädarna för ISOF bekräftade en uppgift som talarna av de aktuella språken hade lämnat, nämligen att språkcentrumen för andra minoritetsspråk än samiska inledningsvis har inrättats och tilldelats finansiering för tre år av regeringen. Detta resulterar i att åtskillnad görs mellan samiska och de övriga minoritetsspråken. Samerna är erkända som ursprungsbefolkning och åtnjuter en hög nivå av stöd och skydd, medan meänkieli, finska, romani čhib och jiddisch är erkända som nationella minoritetsspråk vilka åtnjuter skydd i enlighet med stadgan och därför får en lägre nivå av stöd. ISOF planerar målkriterier för den inledande verksamheten vid språkcentrumen för de övriga språk som omfattas av stadgan i Sverige, men den nuvarande finansieringsplanen utgår från att verksamhet kommer att bedrivas endast under tre år. Detta föranleder expertkommittén att uppmana de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd redovisa information om ställningen för samtliga språkcentrum samt att se till att dessa språkcentrum kan bedriva sin verksamhet på lång sikt.

20. ISOF beviljades 7,4 miljoner kronor för program för språkrevitalisering och ett ytterligare anslag för främjande av minoritetsspråk år 2020 samt 7,8 miljoner kronor 2022. Språkläger och seminarier anordnades på finska, meänkieli och samiska för olika åldersgrupper i samarbete med Skolverket, och samrådet med dem som talar de aktuella språken stärktes.

Tillförlitliga uppgifter om antalet talare

21. Expertkommittén måste påpeka att de svenska myndigheterna trots rekommendationerna i tidigare granskningsrapporter inte har vidtagit några åtgärder för att samla in tillförlitliga uppgifter om antalet talare av landsdels- och minoritetsspråken samt dessa personers geografiska spridning. Expertkommittén förstår att insamling av sådana uppgifter i det förflutna har skett med ett syfte som är oacceptabelt i ett modernt samhälle som grundar sig på skydd av de mänskliga rättigheterna.¹⁵ Att det är så känsligt att samla in officiella uppgifter om etnisk tillhörighet eller färdigheter i nationella minoritetsspråk får dock inte resultera i att det över huvud taget inte samlas in sådana uppgifter. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att finna en lösning som inte strider mot

¹³ CM/RecChI (2020)5 av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan.

¹⁴ 1 euro = 10,589 kronor i augusti 2022.

¹⁵ Statens institut för rasbiologi (SIFR) var ett statligt svenskt forskningsinstitut som inrättades 1922 för forskning kring rashygien och humangenetik. Det var det mest framstående institutet inom ”rasforskningen”, som utmynnade i att den svensktalande majoritetsbefolkningen ansågs stå över den övriga befolkningen.

personuppgiftslagen (1998:204) men gör det möjligt att samla in tillförlitlig statistik över minoritetsspråkstalande personer.¹⁶

22. Avsaknaden av tillförlitliga uppgifter leder till ett flertal problem. Det blir svårare att bedöma vilka behov talarna av nationella minoritetsspråk runt om i landet har inom områden som omfattas av stadgan, exempelvis utbildning, offentlig förvaltning och domstolsväsendet. Eftersom användningen av nationella minoritetsspråk inte registreras, finns det dessutom endast skattningar, eller ingen kunskap alls, när det gäller antalet anställda vid förskolor och grundskolor, inom äldreomsorgen och i offentliga förvaltningar som talar nationella minoritetsspråk. De företrädare för talare av de aktuella språken som expertkommittén träffade under kontaktbesöket uppgav vid upprepade tillfällen att kommunerna tenderar att motivera sitt åsidosättande av skyldigheten att erbjuda utbildning eller äldreomsorg på minoritetsspråk med att det saknas personal som talar minoritetsspråk.¹⁷ Därför rekommenderas det kraftfullt att sådana uppgifter ska samlas in och användas på ett sätt som gynnar talarna av minoritetsspråk. Sådana uppgifter behövs i särskilt hög grad i kommuner utanför förvaltningsområdena, där medvetenheten om talare av nationella minoritetsspråk är låg.¹⁸ Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska kommunerna i de tre förvaltningsområdena tillhandahålla förskoleutbildning och äldreomsorg på minoritetsspråk om de har tillgång till personal som talar minoritetsspråk. Det är uppenbart att avsaknaden av sådana uppgifter kan leda till att kommuner undandrar sig skyldigheten att tillhandahålla äldreomsorg eller utbildning på nationella minoritetsspråk.

23. Under kontaktbesöket underrättades expertkommittén av kommunledningen i Luleå – som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska – om att de använde frivilliga enkäter och andra offentliga uppgifter för att skatta antalet talare av de aktuella språken inom sin kommun i syfte att bedöma behoven på områdena utbildning, förvaltning och äldreomsorg. Resultaten behandlades enbart som skattningar, något som också visar att det behöver införas en tillförlitlig och etablerad metod för uppgiftsinsamling i syfte att kartlägga behovens omfattning och få fram ett underlag för ett tillhandahållande av minoritetsspråkstalande personal som är förenligt med Sveriges ratificering av stadgan. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att samla in de uppgifter som behövs för genomförandet av stadgan.

Beslutsamma åtgärder för att främja minoritetsspråken

24. Expertkommittén betonar att det är helt nödvändigt för ett verkningsfullt främjande av de nationella språken att det tillhandahålls utförlig information om rättigheterna för dem som talar dessa språk. ISOF, Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget har alla befogenheter på detta område och ger de kommunala förvaltningarna råd om hur de ska kunna fullgöra sina krav enligt gällande lagstiftning. I syfte att främja minoritetsspråken antog regeringen i april 2022 ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Detta treåriga handlingsprogram inbegriper åtgärder såsom stärkande av det språkfrämjande arbetet, kompletterande finansiering till de universitet som ansvarar för de olika språken, litteratur- och läsförmedling insatser samt medvetandehöjande åtgärder. För år 2022 anslogs 40 miljoner kronor till handlingsprogrammet. Dessutom fick Skolverket år 2020 kompletterande finansiering för att främja utbildning om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken.

25. Den svenska regeringen uppdrog i december 2020 – i linje med den relevanta rekommendationen i den sjunde granskningsrapporten om Sverige – åt Kungliga biblioteket att genomföra ett initiativ för de nationella minoriteternas bibliotek i egenskap av resursbibliotek för den berörda språkgruppen. Inom ramen för uppdraget ska dessa bibliotek stödja de svenska kommunerna och främja tillgången till böcker på nationella minoritetsspråk. Expertkommittén välkomnar detta

¹⁶ Se även punkt 33 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

¹⁷ Se även punkt 91 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

¹⁸ Ibid., punkt 21.

beslut och stöder tanken på bättre samordning med lokala bibliotek som har kunskaper om nationella minoritetskulturer och minoritetsspråk.

26. Kulturrådet inledde år 2019 en undersökning som visade att de lokala biblioteken inte har tillräcklig information om hur de kan hitta och köpa in tryckt material på nationella minoritetsspråk. För att garantera bättre samordning och tillgång till litteratur och periodika har det utarbetats en katalog med ett urval av skön- och facklitteratur som sedan år 2020 är under uppdatering. Svenska Filminstitutet har erhållit 2 miljoner kronor i stöd från de statliga myndigheterna för att utveckla en strategi för sin verksamhet i fråga om främjande av barn- och ungdomsfilmer på de nationella minoritetsspråken. Projektet väntas pågå till år 2025.

27. Det ekonomiska stödet till den samiska nationella minoriteten uppgick enligt officiella uppgifter till 60 miljoner kronor år 2020 medan de fyra andra nationella minoriteterna tillsammans erhöll 6,4 miljoner kronor. Finansieringen av nationella minoritetsorganisationer utökades med 7 miljoner kronor år 2022. Företrädare för talarna av finska, meänkieli, romani och jiddisch har välkomnat dessa ytterligare medel men påpekat att samerna som grupp fortfarande erhåller ett avsevärt större stöd än talarna av de fyra andra nationella minoritetsspråken tillsammans. Den tillräckliga finansieringen har sett till att samerna har en etablerad och stark organisation i form av Sametinget. Expertkommittén välkomnar det ovan beskrivna medelstillskottet.

28. Även Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget fick ökad finansiering. ISOF delar ut revitaliseringsbidrag till organisationer som genomför projekt för att främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. År 2020 erhöll 68 projekt sammanlagt 5,5 miljoner kronor, och år 2021 erhöll 38 projekt 3,5 miljoner kronor. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd redogöra för framstegen när det gäller finansiering från ISOF av projekt för att främja landsdels- och minoritetsspråk.

Medvetandehöjande insatser

29. Nordiska ministerrådet har tagit ett initiativ för att stärka stödet till nationella minoritetsspråk och andra språk i Norden med förhållandevis få talare genom projektet ”Små språk i Norden”. ISOF har av regeringen fått uppdraget att fungera som värdinstitut för detta initiativ. Initiativet pågår till utgången av år 2022 och dess syfte är att öka intresset för och kunskaperna om hur utbildning och kultur kan stärka de nationella minoritetsspråken i Norden. Dessutom pågår arbete med uppföljning av deklarationen om nordisk språkpolitik, som innefattar mål i fråga om främjande av nationella minoritetsspråk genom nordiskt språksamarbete.

30. I överensstämmelse med Sveriges internationella skyldigheter infördes kunskap om de nationella minoriteterna i läroplanen för grundskolan år 2002. I *läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet* (Lgr 11) anges att ”[s]kolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola ... har fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia”. Detta har sedan vidareutvecklats i kursplanerna för historia, samhällskunskap och religionskunskap. Dock har det kommit till expertkommitténs kännedom att undervisningen i nationella minoriteters historia från och med höstterminen 2022 kommer att tas bort från kursplanen i historia för årskurs 7–9 och läggas till i undervisningen om mänskliga rättigheter i samhällskunskapsämnet. Under kontaktbesöket framgick det att medvetenheten om nationella minoriteter är förhållandevis låg, även inom kommunala förvaltningar som har fått resurser för att genomföra minoritetsspråksutbildning och användning av minoritetsspråk i lokal förvaltning och vård. Att undervisningen om de nationella minoriteternas historia tas bort från undervisningen i historieämnet kan ytterligare försämra medvetenheten, om antalet undervisningstimmar minskar. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar

åtgärd redogöra för hur denna förändring påverkar undervisningen om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia. Dessutom uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att överväga möjligheten att ansluta sig till Europarådets observatorium för undervisning i historia.¹⁹

Samråd med dem som talar de aktuella språken

31. På nationell nivå anordnas årligen samråd med företrädare för samtliga nationella minoritetsspråk. Det sker både samråd i specifika frågor för enskilda minoriteter och bredare samråd där samtliga minoriteter deltar och därmed får möjlighet att utbyta erfarenheter. År 2019 införde uppföljningsmyndigheterna en modell med samordnat samråd där företrädare för myndigheter och minoriteter får möjlighet att träffas i några dagar och föra dialog i olika relevanta frågor. Även på regional och kommunal nivå finns det exempel på arrangemang såsom minoritetsveckor där samtliga nationella minoriteter samlas (Skellefteå och Gävle).

32. Propositionen om en konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket blev lag den 1 mars 2022. Direktiven för Sanningskommissionen för det samiska folket antogs av regeringen i november 2021. Kommissionens ordförande utsågs i april 2022. Kommissionen ska slutredovisa sitt arbete senast i december 2025. Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset tillsattes i mars 2020 och ska redovisa sitt slutbetänkande i maj 2023.

33. De som talar de aktuella språken uppger att de är lika villiga som tidigare att samråda med statliga myndigheter i enlighet med de olika bestämmelserna i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk men att de anser att mötena och undersökningarna är så frekventa att de orsakar en hög belastning på deras ekonomiska och personella resurser samt att fokus bör flyttas från samråd till genomförande. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att beakta även dessa åsikter och att vidmakthålla samrådet med dem som talar de aktuella språken i enlighet därmed.

34. Expertkommittén har fått information om fall där en flytt av en förskola eller en nedläggning av utbildning på minoritetsspråk har genomförts utan samråd eller till och med utan ett formellt beslut som kunde överklagas. Göteborgs stads beslut att från och med år 2022 permanent upphöra med all undervisning på nationella minoritetsspråk för barn i stadens förskoleklasser är ett oroväckande exempel på bristande samråd och på konflikten mellan skollagen och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det är inte känt hur Länsstyrelsen Stockholm, som av regeringen har fått uppgiften att övervaka de nationella minoriteternas rätt till samråd, har fullgjort sin skyldighet, men den omständigheten att fall som detta skulle kunna inträffa igen stärker expertkommitténs åsikt att de rättsliga verktyg som för närvarande står till Länsstyrelsen Stockholms förfogande bör ses över och att en sanktionsordning bör införas.

Andra minoritetsspråk

35. Företrädare för talarna av älvdalska har underrättat expertkommittén om att de fortfarande är intresserade av att få älvdalska erkänt som minoritetsspråk. De svenska myndigheterna står dock fast vid sin ståndpunkt att älvdalska är en dialekt av svenska. Älvdalska erkänns fortfarande som en del av det svenska kulturarvet (t.ex. av Allmänna arvsfonden).

36. Stadgan är visserligen inte tillämplig på dialekter av det officiella språket i staten, men expertkommittén noterar att frågan huruvida en viss uttrycksform är ett språk i egen rätt inte beror enbart på rent språkliga överväganden. Således ankommer det på myndigheterna att i samarbete med talarna avgöra när ett uttryckssätt ska anses som ett separat språk.²⁰

¹⁹ Se [Observatory on History Teaching in Europe](#).

²⁰ Se punkt 32 i den förklarande rapporten.

37. Talarna av älvdalska fortsätter sina ansträngningar att bevara sitt språk. Revitaliseringsprojektet ”Willum og bellum” (”Vi vill och vi kan”)²¹ har erhållit 7 miljoner kronor från Allmänna arvsfonden. Projektet får också stöd av Älvdalens kommun och av ”Ulum Dalska”, organisationen för älvdalskans bevarande. Enligt projektledarna för ”Willum og bellum” har antalet talare ökat till följd av de språkkurser för barn som anordnas varannan vecka. Fyra nya böcker på älvdalska har hittills publicerats, och ytterligare tio ska enligt planerna färdigställas och publiceras innan projektet tar slut i september 2022. Sommarspråkläger för både barn och lärare anordnades år 2019 och år 2020. För att ytterligare öka medvetenheten om älvdalska har en språkapp för förskolebarn tagits fram, en online-språkkurs inletts på sociala medier och ett populärt datorspel gjorts tillgängligt på älvdalska jämte ett tangentbord för mobiltelefoner. Barnvisor, popmusik och rapmusik på älvdalska har laddats upp på internet som komplement till ett antal olika läromedel. Det finns också planer på att göra en film.

38. Talarna av älvdalska vill fortsätta dialogen med de statliga myndigheterna om erkännande av älvdalska som minoritetsspråk. De uppger att ISOF:s generaldirektör har tackat ja till deras inbjudan att besöka Älvdalen år 2022. Expertkommittén förespråkar en fortsatt dialog mellan ISOF och företrädarna för talarna av älvdalska.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i utbildningen

39. Under tidigare granskningsomgångar har ministerkommittén rekommenderat Sverige att ”**se till att ’modersmålsundervisningen’ uppfyller de krav som anges i [stadgan] och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken**” (rekommendation nr 3 – CM/RecChI (2020)5).²² Regeringen har tillsatt flera utredningar, senast år 2021 via Skolinspektionen, i syfte att kartlägga de viktigaste utmaningarna i fråga om utbildning för nationella minoriteter. En annan rapport om utbildning för nationella minoriteter, ”Marginalized and Ignored”,²³ utarbetad av Svenska kyrkan och Sverigefinländarnas delegation, bekräftade ännu en gång år 2021 att undervisning på nationella minoritetsspråk fortfarande är ett problemområde. Undervisningen ombesörjs delvis av lärare som reser mellan upp till 15 skolor, både inom och utanför sin kommun, och ofta av lärare utan relevant lärarutbildning. Vissa kommuner uppfyller fortfarande inte kravet på att informera föräldrarna om rätten till utbildning på minoritetsspråk. Alla dessa problem påpekades också i utredningen SOU 2017:91, som omfattade hela grundskoleområdet såvitt avsåg utbildning i fråga om nationella minoritetsspråk. Eftersom det inte tydligt anges i lagbestämmelserna vad som är det obligatoriska minimikravet i fråga om undervisningstid, tenderar kommunerna att erbjuda endast en timme i veckan, vilket inte är tillräckligt för att vidmakthålla och utveckla språkfärdighet.²⁴ En utredning som ISOF gjorde²⁵ utmynnade också i slutsatsen att arbetet med att främja minoritetsspråk måste intensifieras och att fokus bör ligga på att ta itu med problemen när det gäller utbildning på nationella minoritetsspråk. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd redogöra för hur undervisningen på och om finska och de andra nationella minoritetsspråken har utvecklats.

40. Inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska är huvudproblemet såvitt avser förskolan att kommuner inte fullgör sina rättsliga skyldigheter enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Länsstyrelsen Stockholm saknar möjligheter att ålägga sanktioner, och det saknas adekvat information till föräldrarna om den utbildning i fråga om nationella minoritetsspråk som erbjuds i förskolan, både inom och utanför förvaltningsområdena. Expertkommittén uppmanar de

²¹ <https://www.facebook.com/WilumogBellum>.

²² CM/RecChI (2020)5 av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan.

²³ <https://sameforeningen-stockholm.se/marginalized-and-ignored-national-minority-childrens-struggle-for-language-rights-in-sweden-2013/>

²⁴ Se även punkt 94 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

²⁵ ”An increase in monitoring, a decrease in momentum – The state of Sweden’s minority policies in 2022”, rapport från Sverigefinländarnas delegation utarbetad år 2022 som referens till ISOF:s rapport.

svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd lämna information om utvecklingen såvitt avser förskoleundervisning på och om finska och de övriga nationella minoritetsspråken.

41. Dessa slutsatser sammanfaller med dem som expertkommittén har dragit i sina tidigare granskningsrapporter. Dessutom förhåller det sig fortfarande så, att modersmålsundervisningen i de flesta fall anordnas före eller efter den ordinarie undervisningen. Förslag såsom att införa ”nationella minoritetsspråk” som ämne i den ordinarie läroplanen har inte förverkligats sedan den föregående granskningsomgången.

42. Expertkommittén uppmanar också de svenska myndigheterna att överväga att inkludera grundskole- och gymnasieskoleutbildning på finska, meänkieli och samiska i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, eftersom denna för närvarande endast omfattar förskolenivån.

43. En möjlighet till distansundervisning i nationella minoritetsspråk och moderna språk infördes i skollagen den 1 juli 2015. Med verkan den 1 januari 2021 utökades möjligheten till fjärr- och distansundervisning på grund av covid-19-pandemin till att gälla samtliga ämnen. De statliga myndigheterna har underrättat expertkommittén om att de anser att fjärrundervisning är ett verktyg som erbjuder lösningar dels på lärarbristen, dels på problemet med att erbjuda undervisning ansikte mot ansikte i avlägsna områden som i Sápmi.²⁶ Fjärrundervisning kan vara ett lämpligt sätt att organisera minoritetsspråksutbildning i glesbefolkade områden, men expertkommittén uppmanar myndigheterna att utvärdera erfarenheterna från fjärrundervisningen och att utveckla en heltäckande undervisningsstrategi. Expertkommittén anser att distansundervisning inte kan ersätta, utan endast komplettera, fysiska kurser på och om landsdels- och minoritetsspråk, särskilt för barn och grundskolelever, för vilka skolan har ett starkt inslag av socialt samspel och integration.²⁷ Fjärrundervisning kräver grundläggande lärarutbildning och vidareutbildning av lärare i syfte att göra lärarna bekanta med pedagogiskt sunda metoder för effektiv online-undervisning.²⁸

44. Under tidigare granskningsomgångar har ministerkommittén rekommenderat Sverige att **”öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska, och se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli” (rekommendation nr 4 – CM/RecChI (2020)5).**²⁹ Den åttonde periodiska rapporten bekräftar att inga ytterligare åtgärder har vidtagits när det gäller anordnande av tvåspråkig undervisning för finska, samiska och meänkieli. Den tvåspråkiga undervisningen för finska i kommunerna Södertälje och Västerås har blivit hotad. Såsom talarna av de aktuella språken bekräftade vid kontaktbesöket, är den tvåspråkiga undervisningen fortsatt otillräcklig för finska och samiska samt obefintlig för meänkieli. Expertkommittén påminner de svenska myndigheterna om att det har visat sig vara otillräckligt att enbart upprepa samma åtgärder som tidigare och uppmanar myndigheterna att under nästa granskningsomgång utveckla en strategi för tillhandahållande av adekvat tvåspråkig undervisning.

45. De uppgifter som de statliga myndigheterna har lämnat och de bedömningar som har gjorts av organisationerna för talare av de aktuella språken bekräftar att det inte har skett några påtagliga framsteg i fråga om antalet elever från förskola till gymnasieskola under den innevarande granskningsomgången.³⁰ För grundskolans del finns det en smärre ökning, som kan bero på den ändring i skollagen som gjordes år 2015. Denna ändring gör det möjligt att få undervisning på nybörjarnivå i de nationella minoritetsspråken under hela grundskolan. Otillräcklig information om utbildningsutbudet, tendensen att endast erbjuda en miniminivå med en timmes undervisning och avsaknaden av utbildningsutbud i avlägsna områden där vissa minoriteter traditionellt är bosatta utgör

²⁶ Sápmi är samernas traditionella hemland i norra Sverige.

²⁷ Se även punkt 99 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

²⁸ Expertkommitténs yttrande om landsdels- och minoritetsspråk i online-undervisning i samband med covid-19-pandemin, antaget den 3 juli 2020.

²⁹ CM/RecChI (2020)5 av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan.

³⁰ För mer utförliga uppgifter om de motsvarande utbildningsnivåerna, se punkterna 24–28 i den sjunde periodiska rapporten om Sverige.

fortfarande hinder för undervisningen i de nationella minoritetsspråken. Skolverket fick i december 2021 i uppdrag att samordna minoritetsspråkutbildningen på nationell nivå. Uppdraget inbegriper planering i syfte att göra fjärrundervisning tillgänglig för samtliga utbildningsanordnare. Dessutom har Skolverket fått uppdraget att förbereda produktion, utveckling och tillgänglighet såvitt avser läromedel för nationella minoritetsspråk. Expertkommittén önskar erhålla ytterligare information från myndigheterna i nästa periodiska rapport.

46. Vuxenutbildning anordnas kostnadsfritt utanför det ordinarie utbildningssystemet av studieförbund och folkhögskolor. Kurser erbjuds i samtliga fem nationella minoritetsspråk för vuxna som redan kan språken eller är nybörjare. Uppgifterna från de statliga myndigheterna om antalet deltagare är från år 2019 och visar på en stagnation i antalet deltagare sedan år 2018. De folkhögskolor och studieförbund som undervisar i minoritetsspråk har fått extra finansiering för att undervisa i dem. Myndigheterna uppmanas att uppdatera informationen i nästa granskningsomgång och att underrätta expertkommittén om utfallet av dessa förändringar.

47. Under den föregående granskningsomgången uppmanade ministerkommittén Sverige att **”utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk” (rekommendation nr 5 – CM/RecChI (2020)5).**³¹ Bristen på lärare i de nationella minoritetsspråken är fortfarande ett hinder för möjligheterna att anordna tillfredsställande undervisning på nationella minoritetsspråk. De företrädare för talare av de aktuella språken som expertkommittén träffade under sitt besök bekräftade att det måste införas en obruten utbildningskedja³² för att förhindra en nedgång i antalet talare. Bland annat måste förutsättningar för undervisning i minoritetsspråk finnas från förskoleåldern till åtminstone grundskolans senare år och gymnasieskolan. För att undervisning ska kunna garanteras på samtliga utbildningsnivåer måste det utbildas behöriga lärare för respektive nivå. Kurserna för modersmålslärare i finska har vid Stockholms universitet tillerkänts en omfattning av 60 högskolepoäng, motsvarande ett års heltidsstudier, i stället för som tidigare 30 poäng. Eftersom lägre poängtal är en av nackdelarna med lärarutbildningen, uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport bekräfta att utökningen av poängtalet gäller för lärarutbildning i samtliga nationella minoritetsspråk. I promemorian ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan”³³ föreslår regeringen att det ska bli möjligt att välja modersmålsundervisning eller nationella minoritetsspråk som inriktning i lärarutbildningen både för förskolan och för årskurs 1–3 och 4–6. Då skulle lärare kunna välja dessa inriktningar för dessa åldersgrupper utan förkunskaper i det berörda språket. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att rapportera om genomförandet av detta förslag och att överväga möjligheten att utöka det till att omfatta även lärarutbildningen för årskurs 7–9. Expertkommittén välkomnar de ansträngningar som har gjorts men anser att strukturen på lärarutbildningen fortfarande inte motsvarar behovet av lärare i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan för samtliga nationella minoritetsspråk.

48. Mot bakgrund av den information som har erhållits från myndigheterna och med tanke på att inga ändringar har gjorts i den rättsliga ramen, drar expertkommittén slutsatsen att Sverige inte har någon uttrycklig och strukturerad strategi för utbildning i eller på minoritetsspråk.

49. De statliga myndigheterna har underrättat expertkommittén om att regeringen i april 2022, i syfte att ta itu med bristerna i skyddet av minoritetsspråk, antog ett ”handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken”. Den sammanlagda finansieringen för handlingsprogrammet uppgår till 40 miljoner kronor för år 2022. Expertkommittén välkomnar initiativet och uppmanar myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för

³¹ CM/RecChI (2020)5 av den 8 december 2020 om Sveriges tillämpning av stadgan.

³² Hänvisning till en rapport av Jarmo Lainio med titeln ”National Minority Languages in Education – Strengthened Conditions for Teaching and Revitalization” (SOU 2017:91).

³³ ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan” (U2021/00301).

handlingsprogrammets inverkan på skyddet av nationella minoritetsspråk samt förtydliga utbildningens roll.

Rättsväsendets användning av landsdels- eller minoritetsspråk

50. Kommittén har under den senaste granskningsomgången erhållit motstridiga uppgifter om möjligheten att använda nationella minoritetsspråk i rättegångar oberoende av svenskkunskaper. Domstolsverket och Rättstolkarna – den nationella organisationen för rättstolkar – försåg under kontaktbesöket expertkommittén med information om auktoriserade tolkar med speciell kompetens som rättstolk i de olika minoritetsspråken. Enligt denna information finns det för närvarande 16 sådana rättstolkar för finska men inga för samiska, meänkieli, romani eller jiddisch. På grund av att det saknades rättstolkar för dessa språk, tillhandahölls tolktjänster år 2021 enbart för finska, i 53 mål. Myndigheterna kunde inte avgöra om dessa tjänster tillhandahölls till finsktalande finska medborgare inom ramen för en mellanstatlig skyldighet på andra rättsliga grunder eller till personer som tillhör den finsktalande minoriteten i Sverige.

51. För att förbättra utbudet av tolkning i nationella minoritetsspråk har Domstolsverket utvecklat en teknisk lösning för simultantolkning på distans med stöd av videokonferensteknik. I dagsläget har 27 domstolar tillgång till denna tekniska lösning, och planen är att tekniken ska finnas vid samtliga domstolar senast i slutet av år 2022. Myndigheterna anser att denna tekniska lösning skulle göra det möjligt att tillhandahålla tolkning i hela Sverige oavsett var en domstolsförhandling faktiskt hålls. Expertkommittén måste konstatera att det, mot bakgrund av uppgifterna om antalet auktoriserade tolkar med speciell kompetens som rättstolk, inte är uteslutet att personer som tillhör den finsktalande minoriteten kan använda finska i domstolen men att det däremot är uppenbart att samiska, meänkieli, romani och jiddisch fortfarande kommer att vara frånvarande från svenska domstolsförhandlingar med tanke på avsaknaden av rättstolkar. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att intensifiera sina ansträngningar i enlighet med sin ratificering av stadgan i syfte att utbilda och utnämna fler auktoriserade tolkar i nationella minoritetsspråk, särskilt samiska, meänkieli, romani och jiddisch.

52. Kommittén fick också veta att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har översatts till nationella minoritetsspråk efter 2020 års ändringar. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redovisa mer information om vilka lagbestämmelser rörande nationella minoritetsspråk som har översatts.

Förvaltningsmyndigheternas användning av landsdels- eller minoritetsspråk

53. Enligt den åttonde periodiska rapporten har det inte gjorts några mer betydande framsteg på detta område sedan den föregående granskningsomgången. Expertkommittén har också noterat att användningen av minoritetsspråk i förvaltningsärenden endast marginellt har breddats såvitt avser statliga och regionala myndigheter samt att sporadiska framsteg har noterats på lokal nivå.³⁴ Möjligheten att använda finska, meänkieli eller samiska i skriftliga kontakter med offentliga myndigheter har nyligen utökats till att omfatta Skatteverket. Tjänstemän på regional nivå inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska har underrättat expertkommittén om att det visserligen har ställts medel till förfogande för att utöka urvalet av förvaltningsblanketter på dessa språk men att kommunikationen på minoritetsspråk fortfarande inskränker sig till fall där detta är ett uttryckligt önskemål från personer som talar dessa språk. Eftersom kontrollen på statlig nivå av den nationella minoritetspolitikens genomförande är förhållandevis svag, beror användningen av nationella minoritetsspråk på den lokala kommunala nivån till stor del på den lokala ledningens politiska vilja. Nya blanketter på minoritetsspråk som har införts i en kommun övertas sällan av andra kommuner, vilket tyder på att samordningen och samrådet på olika förvaltningsnivåer behöver förbättras. Expertkommittén påminner myndigheterna om att det inte är förenligt med stadgan eller

³⁴ För utförlig information, se punkt 33 i den [sjunde granskningsrapporten om Sverige](#), antagen den 2 juli 2020.

med dess anda att tillhandahålla tolkning eller översättning enbart där kunskaper i svenska språket saknas. Ett mer proaktivt förhållningssätt från myndigheternas sida krävs för ett effektivt främjande av användningen av minoritetsspråk på samtliga förvaltningsnivåer.

54. Inga mer betydande framsteg sedan den föregående granskningsomgången har heller gjorts såvitt avser Ortsnamn. I linje med expertkommitténs rekommendationer har dock processen för språkkodning slutförts. Ortsnamn som tidigare var registrerade i finsk form har nu döpts om och fått namn på meänkieli, vilket har resulterat i att det nu finns 16 344 registrerade Ortsnamn på meänkieli i Lantmäteriets grundläggande kartdatabas. Några Ortsnamn med finskt ursprung har upptäckts och döpts om från svenska till finska i norra Sverige och i Värmland, Dalarna och Hälsingland.

55. ISOF fortsatte att främja användningen av personnamn på de nationella minoritetsspråken i förhållande till bestämmelserna i lagen om personnamn och bistod Skatteverket i frågor rörande kunskaper om nationella minoritetsspråk. Det kommer inom kort att publiceras svensk-finska religions- och biblioteksordlistor som lär göra det lättare att använda finska i de relevanta delarna av samhällslivet.

56. Enligt Socialstyrelsens rapport från år 2020 uppgår andelen finstalande personal på äldreboenden till 40 procent nationellt och 60 procent inom förvaltningsområdet för finska.³⁵ Enligt de talare av de aktuella språken som expertkommittén träffade under besöket är det dock ytterst komplicerat att få en plats på ett äldreboende som erbjuder omsorg på ett nationellt minoritetsspråk för den som bor långt från äldreboendet. Expertkommittén måste erinra om sitt konstaterande att minoritetsspråkfärdigheterna för personal inom vårdsektorn inte registreras för samtliga nationella minoritetsspråk och uppmanar myndigheterna att utveckla en tillförlitlig databas över personalens språkkunskaper.³⁶ Med tanke på att det i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk redan föreskrivs en skyldighet att tillhandahålla tjänster inom äldreomsorgen, uppmanar expertkommittén myndigheterna att undersöka möjligheten att utvidga ratificeringen till att även omfatta artikel 13.2.c.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i massmedia

57. Nivån i fråga om utsändning av material på nationella minoritetsspråk var högst år 2019. Expertkommittén välkomnar därför beslutet av de myndigheter som meddelar sändningstillstånd för offentliga sändningsföretag att sändningsnivån inte bör falla under den nivå något enskilt år. Det beslutet avspeglas i de sändningstillstånd som har meddelats för de olika sändningsföretagen. Vid sidan av mängden utsänt material betonades också en ökning av nivån i fråga om nya produktioner på samtliga nationella minoritetsspråk. Expertkommittén lovordar också beslutet att som kompensation för effekterna av covid-19-pandemin ge massmedierna ett särskilt krisstöd, vilket har skett sedan år 2020. Samtliga nationella minoritetsspråksmedier har erhållit sådant stöd, som innebär sänkta tröskelvillkor.

58. *Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Utbildningsradion (UR)* var de tre mest betydande offentliga tv- och radioföretagen när det gällde sändningar på nationella minoritetsspråk även under den innevarande tillståndsperioden (2020–2025). Deras sändningstillstånd utfärdades på villkoret att den samlade sändningstiden inte får understiga 2019 års nivå. Dessutom måste antalet program som sänds för första gången eller är nyproduktioner öka, och samrådet med de nationella minoritetsgrupperna måste stärkas, så att det kan garanteras att innehållet i de nya programmen är relevant och anpassat efter behoven hos målgrupperna av talare av nationella minoritetsspråk.

59. Enligt planer redovisade av företrädarna för UR har detta sändningsföretag gått med på ett nytt tillvägagångssätt när det gäller att framställa nytt material. Eftersom det inte finns något samband mellan antalet talare och mängden producerat nytt material, förväntas mer nytt innehåll på de språk

³⁵ Se sidan 8 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

³⁶ Se även punkt 72 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

som har minst antal talare, särskilt romani och jiddisch. Målgrupperna består av alla som är intresserade av att lära sig minoritetsspråk, men eftersom det viktigaste är att bevara språken kommer tyngdpunkten att ligga på undervisning av barn. Nytt material kommer att produceras för förskoleåldern och uppåt. UR:s sändningar följer skolornas läroplaner som komplement till läromedlen. Samråd sker med minoritetsorganisationer i möten ansikte mot ansikte före och under produktionen av nytt medieinnehåll. En ny online-lagringsplats för program har inrättats för forsknings- och undervisningsändamål, och närvaron på sociala medier har breddats (UR Play). Det finns nyhetsbrev för prenumeranter. UR:s sändningar år 2021 uppgick till sammanlagt 16 212 timmar radio och tv på finska, jiddisch, meänkieli, romani čhib och samiska samt svenskt teckenspråk. Detta motsvarar totalt sett en ökning med 7,6 procent jämfört med år 2020. Expertkommittén har inte fått information om några privata tv-kanaler som sänder på finska. Program finns att tillgå via TV Finland, genom *Yle*, ett public service-sändningsföretag från Finland.

60. Det presstödet som genom 2017 års proposition ”Journalistik i hela landet” (prop. 2017/18:154) utsträcktes till att även omfatta lokal journalistik och nya medier på minoritetsspråk har bibehållits under denna granskningsomgång. Den presstödsandel som erbjuds nationella minoritetsmedieföretag höjdes år 2020 från 40 till 75 procent av de totala utgifterna.

61. Företrädare för både SVT och UR har underrättat expertkommittén om att de är medvetna om utmaningarna i samband med de nationella minoriteternas utbildningssituation. De har angett att bristen på legitimerade modersmållärare för alla de nationella minoritetsspråken och bristen på läromedel kommer att åtgärdas genom fokus på produktion av material som kan komplettera de befintliga läromedlen. Dessutom planerar SVT och UR att öka medvetenheten om de nationella minoriteterna (språk, kultur och historia) och att mäta läroeffekterna av sina program på nationella minoritetsspråk. Att producera innehåll om antisemitism, rasism, diskriminering och fördomar mot nationella minoriteter och ursprungsfolk nämndes också som en prioriterad fråga för SVT och UR.

62. Enligt den åttonde periodiska rapporten³⁷ finns det inga tidningar på samiska, två tidningar på finska och en trespråkig tidning som publicerar artiklar på svenska, meänkieli och finska. Radioprogram på finska, samiska och meänkieli sänds dagligen. Korta nyhetsbulletiner sänds på finska och samiska på SVT samt på finska, samiska och meänkieli på SR.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i kulturverksamhet och kulturinrättningar

63. Expertkommittén noterar med glädje att det ekonomiska stödet till de nationella minoriteternas kulturverksamheter har vidmakthållits på en hög nivå under denna granskningsomgång. Kulturrådet stöder de nationella minoriteternas kulturverksamheter genom verksamhetsbidrag till löpande verksamheter och projektbidrag till tidsbegränsade projekt.³⁸ Kulturrådet spelar fortfarande den centrala rollen när det gäller att samordna översättning och publicering av litteratur på de nationella minoritetsspråken som anses vara betydelsefull för bevarandet av talarnas nationella identitet och språk. Detta rör även barnböcker på de nationella minoritetsspråken. Sedan år 2020 har Kulturrådet haft i uppdrag att stärka det kulturella samarbetet mellan initiativ på regional och lokal nivå. Dessutom har regeringen gett Kulturrådet ett engångsanslag på 1,7 miljarder kronor för ekonomiskt stöd till kulturella verksamheter på regional och lokal nivå. Det är oklart vilken andel av denna finansiering som går till främjande av nationella minoritetskulturer och minoritetsspråk, varför expertkommittén uppmanar myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport specificera de uppgifter som är relevanta för stödet till nationella minoritetsspråk. Kulturrådet har också fått i uppdrag att stödja och genomföra regeringens strategi för romsk inkludering för 2012–2032³⁹ på området kultur och bevarande av språk. Kulturrådet

³⁷ Se sidorna 28, 36 och 42 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

³⁸ <https://www.kulturradet.se/i-fokus/nationella-minoriteters-kultur/>.

³⁹ Se även punkt 12 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017.

bedömning,⁴⁰ som färdigställdes år 2019, visade att kunskaperna om romernas kultur och språk behöver stärkas ytterligare i det svenska samhället och inom svenska kulturinstitutioner. De befintliga sätten att finansiera skådespelare som är verksamma på romani är också under omprövning. Expertkommittén bekräftar sin medvetenhet om Kulturrådets roll och uppmanar myndigheterna att i nästa granskningsomgång rapportera om hur deras verksamhet har utvecklats. Utöver detta finansierar ISOF årligen projekt för revitalisering av nationella minoritetsspråk samt utvärderar utfallet av dessa projekt och deras finansiering. Budgeten uppgår till 4,3 miljoner kronor år 2022. Under 2022 inleddes en ny ansökningsomgång.⁴¹

64. Det ekonomiska stödet till kulturverksamheter för att främja olika samiska språk ligger fortsatt på en hög nivå. Sametinget finansierade 72 lokala samiska organisationers kulturprojekt med 1,7 miljoner kronor år 2020. Olika typer av inspelningar och dokumentära arkiv på samtliga samiska språk har digitaliserats och gjorts tillgängliga för forskning vid arkivet i Uppsala, och skriftliga material har lagrats vid arkivet i Umeå.

65. Sverigefinländarnas arkiv, som är baserat i Eskilstuna och Stockholm, erhöll visserligen mer omfattande finansiering än under den föregående granskningsomgången, men det handlade fortfarande om anslag och inte om permanent finansiering. Det språkliga och kulturella materialet omfattar mer än 1400 rubriker, och det behövs kompletterande finansiering för att materialet ska kunna lagras digitalt. Arkivet publicerar böcker om den finska minoriteten i Sverige och ökar med hjälp av utställningar och evenemang yngre finstalande personers medvetenhet om sitt kulturarv. Arkivet vidmakthåller ett nätverk av kontakter i Sverige, i Finland och med internationella organisationer såsom NPLD (det europeiska nätverket för att främja språklig mångfald). Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att se till att permanent finansiering ställs till förfogande för arkivets verksamhet.

66. Expertkommittén har informerats om att det ekonomiska stöd som Stockholms stad tidigare har lämnat till Finlandsinstitutet sänktes år 2020. Under åren 2021–2022 stärktes dock institutets verksamhet på två sätt. För det första erhöll institutet kompletterande finansiering år 2021 (omkring 2 miljoner kronor för tre år) för finska, jämte andra bibliotek som sprider litteratur, tryckt material och audiovisuella produkter på de nationella minoritetsspråken, genom ett uppdrag från Kungliga biblioteket. Uppdraget rör både finsk litteratur från Finland och sverigefinsk litteratur. För det andra erhöll institutet kompletterande finansiering år 2022 (2 miljoner kronor) för att på nationell nivå i Sverige sprida nyare finska filmer från Finland. Eftersom Finlandsinstitutet bidrar i betydande utsträckning till främjandet av finsk kultur och det finska språket i Sverige, önskar expertkommittén i nästa granskningsomgång erhålla information om dess långsiktiga finansiering.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk sett till ekonomiska förhållanden

67. Enligt de statliga myndigheterna finns det ingen lagstiftning i Sverige som förbjuder eller begränsar användningen av landsdels- eller minoritetsspråk i handlingar knutna till ekonomiska eller sociala förhållanden.

Användning av landsdels- eller minoritetsspråk i utbyte över gränserna

68. Internationellt samarbete vidmakthölls med universitet i Norge och Finland till nytta för flera samiska språk. Skolverket främjar dessutom den lärarutbildning som har utvecklats i norra Norge vid *Sami Allaskuvla* (Samiska universitetet för tillämpade vetenskaper) i Kautokeino. Sametinget främjar också samarbete med andra samiska institutioner i Norge. Föreningen Norden främjar projekt mellan tornedalningar i norra Finland och norra Norge. Kulturfonden för Sverige och Finland främjar kulturellt samarbete mellan Sverige och Finland. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att där

⁴⁰ Se sidan 48 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

⁴¹ <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/bidrag-till-minoritetsspraken/aktuella-utlysningar>.

så är relevant öka denna typ av samarbete för andra nationella minoritetsspråk och att använda läromedel och medieinnehåll som har utvecklats utomlands.

1.2 Situationen för enskilda landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige

70. **Finska** förekommer i större eller mindre utsträckning på samtliga utbildningsnivåer i Sverige. Förskoleutbildning anordnas exempelvis i Luleå för 19 barn, men efterfrågan är det dubbla.

Grundskoleutbildning erbjuds på friskolor vid sidan av offentliga skolor som helt finansieras av de statliga myndigheterna. Det har blivit svårt att driva skolorna framgångsrikt, eftersom den statliga finansieringen har skurits ned under den nuvarande granskningsomgången. Det sammanlagda antalet elever som får modersmålsundervisning var 4833 år 2020. Antalet elever i gymnasieskolan var avsevärt mindre (142)⁴² under samma period, beroende på att undervisning på finska i gymnasieskolan är något som erbjuds sällan och omfattas av begränsande regler.

71. Undervisning i finska sker vid Stockholms, Umeå och Uppsala universitet. Stockholms universitet fortsatte under denna granskningsomgång att anordna lärarutbildning i finska. Flera ämnen, däribland finsk litteratur- och kulturvetenskap, erbjuds där på finska. Utbildning till ämneslärare i finska erbjuds i form av fristående kurser som följs av kompletterande praktisk lärarutbildning. De fristående kurserna fungerar också som behörighetsgivande fortbildning för yrkesverksamma lärare. Stockholms universitet har också sedan september 2020 anordnat ämneslärarkurser på distans. Detta initiativ har lockat fler studenter. Trots dessa åtgärder är antalet lärarstudenter fortfarande litet, även om det ökar, mycket på grund av att fjärrutbildning anordnas på nätet. Stockholms universitet erhåller fortfarande finansiering till ett belopp av 2,1 miljoner kronor per år för ämneslärarutbildning. Enligt företrädare för talarna av finska kan det finnas minst 300–400 personer som har både lärarbehörighet och en god behärskning av finska, men på grund av att det inte sker någon registrering av färdigheter i nationella minoritetsspråk är dessa personer osynliga för utbildningssystemet. Professorn i finska vid Stockholms universitet, som är den enda professorn i finska i Sverige, går i pension år 2022. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport lämna information om den professuren.

72. Enligt uppgifter från de statliga myndigheterna deltog 4054 studenter år 2019 i vuxenutbildningskurser i finska.⁴³ Detta innebär en stagnation i förhållande till tidigare år. Expertkommittén uppmanar myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport uppdatera denna information.

73. År 2020 erhöll ett tjugotal sverigefinska organisationer och föreningar stöd via ISOF för språk- och kulturprojekt med fokus på språkrevitalisering.

74. Finska kan användas i svenska domstolar, eftersom det i de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska finns 16 auktoriserade tolkar i finska med speciell kompetens som rättstolk.⁴⁴ Enligt vad som framkom under kontaktbesöket tillhandahålls tolkning dock mestadels för finska medborgare som inte talar svenska. Vissa kommuner, såsom Luleå, och Länsstyrelsen i Norrbotten, erbjuder grundläggande förvaltningsblanketter på finska och besvarar muntliga eller skriftliga meddelanden på finska. Att finska används i förvaltningen är inte vanligt ens inom förvaltningsområdet för finska.

75. Finskan är väl företräd i tv och radio. År 2020 sände SVT sammanlagt 467 timmar och SR 7495 timmar, och UR sände 43 timmar program på tv och radio. Sammanlagt 4491 timmar av dessa sändningar avsåg nya produktioner. Expertkommittén har inte fått uppgifter om några privata tv-kanaler på finska, men TV Finland sänder program hämtade från det finländska offentliga

⁴² Se tabellerna på sidorna 11–13 i den [åttonde periodiska rapporten om Sverige](#).

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Uppgifter från Domstolsverket.

sändningsföretaget *Yle*. Dessa sändningar subventioneras av de svenska myndigheterna. Både SVT, SR och UR lägger ut program fritt på nätet när de har sänts för första gången. Det är inte känt hur enkelt det är för äldre finsktalande personer att få tillgång till online-tjänsterna, men yngre finsktalande personer utnyttjar dessa tjänster oftare.

76. Enligt den periodiska rapporten erhöll två finskspråkiga veckotidningar år 2021 finansiering till ett belopp av 3 761 000 kronor (*Ruotsin Suomalainen*) respektive 1 763 000 kronor (*Suomen Uutisviikko*). Jämfört med år 2019 är bidraget något lägre för *Ruotsin Suomalainen* och lika stort för *Suomen Uutisviikko*. Därutöver finns det för närvarande en tidning (*Haparandabladet*) som delvis publiceras på finska och meänkieli, även om huvuddelen av tidningen är på svenska. *Haparandabladet*, som är berättigat till bidrag avseende finska och meänkieli, beviljades år 2021 ett belopp av 2 995 000 kronor, vilket är samma belopp som år 2019.

77. Expertkommittén har fått kännedom om att en av de befolkningsgrupper som påverkades mest under covid-19-pandemin i Sverige var äldre finsktalande personer. Enligt finsktalande personer vållade avsaknaden av behörig finskkunnig personal på äldreboendena problem i Västerås kommun,⁴⁵ som ingår i förvaltningsområdet för finska. Expertkommittén framhåller i linje med sina uttalanden⁴⁶ att äldre talare av minoritetsspråk utgör en utsatt minoritet i befolkningen som kan påverkas i särskilt hög grad i krissituationer. Myndigheterna kan använda tjänster för automatisk översättning i syfte att underlätta kommunikation, men med begränsad träffsäkerhet.

78. **Meänkieli** är ett språk som främst talas i Tornedalsregionen i Norrbottens län, som gränsar till och delvis överlappar med *Sápmi*. De som talar meänkieli anser att deras traditionella levnadssätt är mycket snarlikt samernas, och de eftersträvar ett liknande erkännande och liknande subventioner som samerna får från regeringen. Enligt myndigheternas uppgifter avseende år 2020 erhöll 169 grundskoleelever men bara 7 elever i gymnasieskolan modersmålsundervisning i meänkieli.⁴⁷ Enligt talarna av meänkieli ges undervisningen innan de ordinarie lektionerna börjar på morgonen. De skolor som erbjuder meänkieli är utspridda inom Norrbottens län, något som ibland gör det svårt för föräldrar att hitta skolor som erbjuder undervisning på meänkieli.

79. Umeå universitet erbjuder grundläggande språkkurser och har dessutom ett uppdrag avseende lärarutbildning i meänkieli. Som incitament för dem som har gått vidare med meänkieli i gymnasieskolan erbjuds 30 högskolepoäng. Universitetet uppger att man endast har en lärare som är specialiserad på språkutbildning i meänkieli. Läsåret 2019/2020 förstärktes lärarresursen för meänkieli tillfälligt med en lärare på deltid. Trots de ekonomiska incitamenten finns det i Sverige för närvarande ingen ämneslärarutbildning i meänkieli, eftersom det saknas behöriga lärare. På grund av bristen på studenter erbjuder Umeå universitet enbart språkkurser på nätet. Den akuta bristen på behöriga lärare på alla nivåer är fortfarande det huvudsakliga hindret för revitaliseringsprocessen för meänkieli.

80. Rätten att använda meänkieli i rättsväsendet är omöjlig att utöva, eftersom det enligt de statliga myndigheternas uppgifter inte finns några auktoriserade tolkar i meänkieli med speciell kompetens som rättstolk i Sverige. Att använda meänkieli inom förvaltningen är möjligt inom förvaltningsområdet för meänkieli. Detta låter sig göra på grund av att det i förvaltningssammanhang inte krävs auktoriserade tolkar och med tanke på att vissa kommuner, såsom Kalix, Övertorneå, Kiruna och Luleå, liksom Länsstyrelsen i Norrbotten erbjuder ett begränsat urval av förvaltningsblanketter och ombesörjer tolkning och översättning till meänkieli. Denna möjlighet utnyttjas dock sällan.

⁴⁵ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/vasteras-biblioteks-skamt-om-coronarutiner-pa-skamtfinska-blev-viralt> ("internt covid-skämt i Västerås om svenskfinländare blev viralt").

⁴⁶ "Communication in regional or minority languages of utmost importance in global medical crises", 25.03.2020, <https://www.coe.int/en/web/>.

⁴⁷ Se tabellerna på sidorna 11–13 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

81. År 2020 sändes totalt 1203 timmar på meänkieli av SVT (61 timmar), SR (1123 timmar) och UR (19 timmar) på tv och radio sammantaget. Sammanlagt 407 av dessa timmar var förstasändningar. Jämfört med tidigare år motsvarar detta en mindre ökning av den sammanlagda sändningstiden och en större ökning av förstasändningarna. Det skedde dock en viss minskning i fråga om meänkieli i tryckta medier. Tidningen *Haparandabladet* publiceras två gånger i veckan med enbart en halvsida på meänkieli. År 2020 finansierade Svenska filminstitutet produktionen av en långfilm och två kortfilmer på meänkieli. År 2020 infördes ett särskilt krisstöd till mediebranschen för att uppväga de ekonomiska konsekvenserna av covid-19-pandemin. *Haparandabladet* erhöll två typer av bidrag. Dess stöd med anledning av covid-19-pandemin uppgick till totalt 123 076 kronor i tillfälligt utgivningsstöd och 788 919 kronor i redaktionsstöd.

82. Enligt regionala tjänstemän tillhandahålls grundläggande information om nationella minoriteters rättigheter på meänkieli i samtliga nio kommuner inom förvaltningsområdet för meänkieli.

83. Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset inrättades av regeringen år 2020 med uppdraget att utreda fall av påstått felaktigt handlande mot tornedalingarna från de svenska myndigheternas sida samt effekterna av Sveriges assimilationspolitik. Expertkommittén anser att den svenska regeringens beslut förtjänar beröm och att resultatet av kommissionens arbete kan bidra till att undanröja fördomar och öka acceptansen för tornedalingarna i Sverige. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för utvecklingen och för sannings- och försoningskommissionens arbete.

84. **Romani čhib** är skyddat som territoriellt obundet språk. De olika dialekter som talas i Sverige har i samband med ratificeringen betraktats som ett enda minoritetsspråk; en av de romanidialekter som under längst tid har varit etablerad i Sverige är kalé.

85. Enligt talarna håller deras inställning, som grundades på tidigare negativa erfarenheter, nu långsamt på att förändras, och de letar efter platser för sina barn på förskolor där det undervisas i romani. Undervisningsutbudet på förskolenivån är dock begränsat. Vissa kommuner erbjuder modersmålsundervisning i grundskolan. År 2020 var antalet elever som fick modersmålsundervisning 740 i grundskolan och 25 i gymnasieskolan.⁴⁸ En timmes undervisning i språket per vecka är dock enligt expertkommittén inte tillräckligt för att språket ska kunna bevaras och utvecklas.

86. Södertörns högskola fick först uppdraget att anordna lärarutbildning och utbildning i romani år 2013. Utbildningen av modersmålslärare i romani upphörde år 2017 och har inte återupptagits. Ämneslärarutbildningen på högskolan har fortsatt år 2020. År 2019 deltog 50 studenter i den fristående kursen i romani. År 2020 gavs dessa kurser inte, på grund av covid-19-restriktionerna, men att de fortsatte var viktigt för ämneslärarutbildningens framtid. Utifrån erfarenheterna av att undervisa i romani och behovet av en obruten utbildningskedja rekommenderade företrädare för högskolan att det ursprungliga uppdraget skulle ändras så att det innefattade förskollärarutbildning och att poängen för modersmålslärare skulle bringas i överensstämmelse med poängen för den allmänna lärarutbildningen. Enligt Södertörns högskola har det sedan den föregående granskningsomgången inte gjorts några mer betydande framsteg när det gäller undervisning i romani och lärarutbildning. Regeringen har tillkännagett en plan för utvärdering och förnyelse under 2022 av brobyggarkursen för utbildningsändamål och sociala ändamål. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för utfallet av den planen.

87. Enligt den åttonde periodiska rapporten pågår rättsliga förfaranden avseende påstått missbruk av statliga anslagsmedel mot Interkulturella folkhögskolan (Agnesbergs folkhögskola), som hade fått i uppdrag att tillhandahålla vuxenutbildning i romani. Målet prövas av Förvaltningsrätten i Stockholm. Eftersom det är oklart hur detta rättsliga förfarande kommer att påverka undervisningen i romani vid

⁴⁸ Se tabellerna på sidorna 11–13 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

den aktuella utbildningsanstalten, uppmanar expertkommittén de statliga myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för den frågan.

88. Skolverket finansierar fortfarande undervisning i romska traditioner och romsk historia på grundskolenivån i Stockholm och Malmö. Eftersom rektorerna får välja läromedel saknas det dock tillräcklig information om i vilken utsträckning det befintliga läromedlet i romsk historia används.⁴⁹ Expertkommittén upprepar att den har fått kännedom om att undervisningen i nationella minoriteters historia från och med höstterminen 2022 kommer att tas bort från historiekursplanen för årskurs 7–9 och läggas till i undervisningen om mänskliga rättigheter i ämnet samhällskunskap. Eftersom det har avgörande betydelse för framtiden för romani i Sverige att medvetenheten höjs och att fördomar mot romer bekämpas, uppmanar expertkommittén de svenska myndigheterna att i sin nästa rapport om genomförandet av rekommendationerna för omedelbar åtgärd redogöra för hur denna förändring har påverkat undervisningen om romernas historia.

89. Företrädare för talarna av romani har underrättat expertkommittén om att samrådet med myndigheterna på lokal nivå har förbättrats men att fokus bör flyttas från samråd till genomförande när det gäller statliga myndigheter.

90. Sändningarna på romani čhib i offentligägda tv och radio har ökat från 423 timmar år 2013 till 540 timmar år 2019 och 546 timmar år 2020. Av detta var 191 timmar nya sändningar. År 2020 finansierade Svenska filminstitutet produktionen av två kortfilmer på romani.

91. Kulturrådet fortsatte under 2020 med sina litteraturfrämjande åtgärder gentemot romska minoriteter i samarbete med företrädare för romerna och experter. En ”läsambassadör” utsågs av Kulturrådet för att främja läsande på romani, och år 2021 hade 31 offentliga bibliotek anslutit sig till projektet.

92. ISOF fortsätter att stärka romani čhib genom olika åtgärder inom språkplanering, terminologi och språkpolitik i syfte att underlätta samspelet mellan talarna. År 2020 finansierade ISOF 12 projekt med koppling till språkrevitalisering. Anslag beviljades till Malmö Ungdomscentral och till Romska Dansföreningens föreställning ”Med språket genom historien”. År 2020 publicerades en covid-19-ordlista på romani čhib, och år 2021 publicerades en socialtjänstordlista på dialekterna arli, lovari och kalderash. ISOF fortsatte sitt arbete med ordlistor för att göra det möjligt att använda dessa språk i den moderna världen och i samspelet med myndigheter. Konferenser för modersmåls lärare i romani, till stöd för lärarutbildningen, anordnades både 2020 och 2021 av ISOF och Skolverket.

93. Det talas fem **samiska** språk i Sverige (nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska). Dessa språk befinner sig i något olika situationer. Nordsamiskan har flest talare och är det minst hotade av de samiska språken. De övriga språken har färre talare. Alla de samiska språken är föremål för revitaliseringsåtgärder, som till viss del genomförs av Samiskt språkcentrum i Tärnaby. Som en fortsättning av detta arbete har Sametinget föreslagit en ny fas i språkrevitaliseringen under 2020 med syftet att vända de negativa språkliga trenderna och främja användningen av dessa samiska språk. Det enda existerande samiska språkcentrumet och dess fyra lokalkontor öppnades år 2010. Språkcentrumet och lokalkontoren försöker bygga ut sin verksamhet så att den omfattar större delen av Sápmi. Ett andra och ett tredje språkcentrum ska enligt planerna öppnas från 2022 för att stödja verksamheten inom det nordsamiska området respektive de lule- och pitesamiska områdena.

94. Enligt uppgifter från de statliga myndigheterna uppgick antalet elever som läsåret 2019/2020 fick modersmålsundervisning i samiska till 443 i grundskolan och 23 i gymnasieskolan.⁵⁰ En av anledningarna till att så många slutar är att den enda gymnasieskolan som erbjuder undervisning i

⁴⁹ Se även punkterna 85 och 30 i det fjärde yttrandet från den rådgivande kommittén om Sverige, antaget den 22 juni 2017

⁵⁰ Se tabellerna på sidorna 11–13 i den åttonde periodiska rapporten om Sverige.

samiska är belägen i Jokkmokk. Dessa siffror är nästan exakt desamma som i förra granskningsomgången.

95. Expertkommittén har underrättats om att Tärnaby sameskola fortfarande är i fara, av ekonomiska skäl. Kommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redovisa utförlig information om framtidsutsikterna för den skolan och om organisationen av utbildningen i sydsamiska.

96. Umeå universitet bär fortfarande ansvaret för utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i samiska, med lärare som är specialiserade på tre olika samiska språk och på den samiska kulturen. Den femåriga ämneslärarutbildningen upphörde år 2018 och har ännu inte återupptagits. De studenter som tas in på de fristående kurserna i samiska erbjuds distansundervisning, med en möjlighet att välja till en kompletterande praktisk lärarutbildning. Enligt föreläsarna på universitetet är det på grund av student- och lärarbrist inte möjligt att ge alla kurserna varje läsår. Föreläsarna anser vidare att det vore bättre om fler förskole- och grundlärare kunde utbildas, så att det kan garanteras att undervisning i samiska kan ske från tidig ålder. Lönerna för lärare i samiska är fortfarande högre i Norge, vilket är mer lockande för dem som utexamineras, och vissa av dem väljer att arbeta i Norge i stället för i Sverige. Enligt föreläsarna på universitetet är det bara i nordsamiska som det finns tillräckliga läromedel, och antalet studenter som söker till kurserna är förhållandevis litet. Dessa faktorer gör att det endast är vid Umeå universitet som det är hållbart att erbjuda undervisning och lärarutbildning, varför utbildningsprojekten för syd- och lulesamiska bör organiseras i samarbete med norska universitet. Att ta fram egna läromedel är svårt och dyrt, varför läroböcker från Finland och Norge skulle kunna användas. Umeå universitet samarbetar för närvarande med finska och norska universitet, men ett utökat samarbete av det ovan angivna slaget skulle kunna ge bättre resultat. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att underlätta gränsöverskridande samarbete mellan universitet och förvärv av läromedel från utlandet, att främja lärarutbildning i samiska och att redogöra för framstegen i sin nästa periodiska rapport.

97. För att stärka produktionen av läromedel har regeringen beviljat Sameskolstyrelsen ytterligare 6 miljoner kronor för åren 2021 och 2022 samt 4 miljoner kronor för år 2023.

98. Den samiska ungdomsorganisationen *Sáminuorra* är fristående från Sametinget. Den är baserad i Jokkmokk och har fem lokalavdelningar på andra platser. Medlemmarna arbetar med att bevara den samiska kulturen och det samiska språket samt bistå svenska massmedier med hur de kan presentera frågor med samisk anknytning. De följer också sociala medier och uppmärksammar de statliga myndigheterna på fall av fördomar mot eller diskriminering av samer som de stöter på. *Sáminuorra* och Samiskt språkcentrum har fortsatt med sitt mentorsprogram där en samisktalande person fungerar som mentor åt en yngre talare och följer dennes språkutbildning. Expertkommittén fick vid kontaktbesöket kännedom om att *Sáminuorra* endast har kontakter med andra samiska föreningar och anser att ett bredare samråd med de ungdomsorganisationer som är knutna till de övriga nationella minoritetsspråkens organisationer skulle ligga i linje med intresset för samtliga personer som talar nationella minoritetsspråk.

99. Rätten att använda samiska i rättsväsendet förefaller vara omöjlig att utöva, eftersom det enligt de statliga myndigheternas uppgifter inte finns några auktoriserade tolkar i samiska med speciell kompetens som rättstolk i Sverige. Att använda samiska inom förvaltningen är möjligt inom förvaltningsområdet för samiska. Detta låter sig göra på grund av att det i förvaltningssammanhang inte krävs auktoriserade tolkar med speciell kompetens som rättstolk och med tanke på att vissa kommuner och Länsstyrelsen i Norrbotten erbjuder ett begränsat urval av förvaltningsblanketter och ombesörjer tolkning och översättning till samiska, även om denna möjlighet sällan utnyttjas. Socialstyrelsen har låtit översätta information till samiska åt vårdpersonal, inbegripet information i samband med covid-19-pandemin. Andelen av äldreboendena som kan erbjuda omvårdnad och

omsorg för samisktalande personer var år 2020 enligt Socialstyrelsens rapport 1 procent på nationell nivå och 7 procent i kommunerna inom förvaltningsområdet.

100. Förekomsten av samiska i offentligägda massmedier har ökat sedan den föregående granskningsomgången. SVT, SR och UR erbjöd ett brett utbud av pedagogiska och kulturella program för olika åldersgrupper. Totalt sändes 1614 timmar på samiska år 2020, varav 834 timmar förstasändningar, vilket är betydligt mer än 2018 års totala sändningstid på 1418 timmar.

Offentligägda sändningsföretag i Finland och Norge producerar ett samiskspråkigt nyhetsprogram, *Ođđasat*, tillsammans med sin svenska samarbetspartner, SVT. Produktionen av en långfilm och två kortfilmer på samiska finansierades år 2020 av Svenska filminstitutet jämte en synkronisering av en ny tecknad film. Det finns ingen dagstidning på samiska, endast publikationer som utkommer mer sällan. Att kriterierna för stöd till medier på minoritetsspråk har gjorts mindre stränga gäller även för samiska. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att redovisa information om online-publikationer på samiska.

101. Samiskt språkcentrum anordnade år 2020 en skrivtävling i samarbete med Stiftelsen Gaaltije, som projektägare, och Region Jämtland Härjedalen. Syftet med tävlingen var att öka intresset för den sydsamiska litteraturen.

102. Regeringen har säkerställt den svenska delen av medfinansieringen av Sámi Giellagáldu med 5 miljoner kronor per år för perioden 2022–2024. Denna organisation ansvarar för samordning av en enhetlig språkstandardisering av de samiska språken i Sverige, Norge och Finland. Expertkommittén välkomnar detta nordiska samarbete till nytta för de samiska språken.

103. År 2020 tilldelades Sametinget 4 miljoner kronor att användas specifikt som krisstöd till den samiska kulturen som kompensation för effekterna av covid-19-pandemin.

104. Sanningskommissionen för det samiska folket inrättades av regeringen den 3 november 2021. Dess uppdrag är att utreda påstådda fall i det förflutna av felaktigt beteende mot samer från de svenska myndigheternas sida. Expertkommittén anser att den svenska regeringens beslut förtjänar beröm och att resultatet av kommissionens arbete kan bidra till att undanröja fördomar och öka acceptansen för samerna i Sverige. Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för utvecklingen och för sanningskommissionens arbete.

105. Intresset för att lära sig **jiddisch** blir enligt den åttonde periodiska rapporten allt större i den yngre generationen. ISOF fortsätter att öka synligheten för jiddisch genom att erbjuda språkrådgivning i massmedia och genom att stödja konferenser för modersmåls lärare. Eftersom jiddisch är ett territoriellt obundet språk och har färre talare än Sveriges övriga fyra nationella minoritetsspråk, prioriterar ISOF sin skyldighet att ge kommunerna råd och stöd i arbetet med att utveckla sina egna strategier för skydd av nationella minoriteter såvitt avser jiddisch. Språkets terminologi är under modernisering, med syftet att jiddisch ska kunna användas i det offentliga livet i Sverige. Ett resultat av detta arbete var att ISOF år 2021 publicerade en tryckt version av en jiddisch-svensk-jiddisch-ordbok och år 2022 en digital version därav. Inom ramen för revitaliseringsarbetet har ISOF år 2020 finansierat projekt såsom ”Judiskt liv i Malmö – en historisk kartguide” och en publikation från den jiddischtalande gruppen i Göteborg med titeln ”Jiddisch i Relle”.

106. Lunds universitet har lyckats fortsätta att anordna språkkurser på olika nivåer sedan år 2019, som en del av sitt uppdrag från regeringen. År 2020 gavs sammanlagt sju kurser, i vilka 23 studenter deltog. Enligt företrädare för universitetet har lärarutbildningen kunnat garanteras bland annat genom att pensionerade lärare har varit villiga att börja undervisa igen. Det ökade intresset av att lära sig jiddisch är knutet till en mer tolerant inställning till språket. Medel ställs till förfogande av regeringen, vilket ger Lunds universitet möjlighet att bredda sin utgivning av böcker och litteratur. Lunds universitet är på väg att bli en ledande aktör i främjandet av jiddisch i Sverige.

107. Jiddisch används inte på förskolenivån. Enligt uppgifter från statliga myndigheter var det år 2020 endast sex elever som läste jiddisch i grundskolan, medan motsvarande antal för gymnasieskolan var ”färre än fem”.⁵¹ Talarnas organisationer anordnar emellanåt språkkurser i Stockholm och Malmö, men dessa är inte tillräckliga för att kompensera avsaknaden av utbildning anordnad av staten. Antalet personer på kurserna vid Lunds universitet som saknar förkunskaper i jiddisch har successivt ökat.

108. Som uppföljning till expertkommitténs rekommendation i den förra granskningsrapporten har Folkbildningsrådet fortsatt att finansiera arbetet vid Paideia folkhögskola med att bevara språket jiddisch och den därtill knutna kulturen. Eftersom det tidigare saknades lärarutbildning i jiddisch i Sverige, välkomnar expertkommittén det nya uppdraget till Lunds universitet att från och med år 2022 anordna lärarutbildning och uppmanar myndigheterna att i sin nästa periodiska rapport redogöra för utvecklingen.

109. Möjligheterna att få äldreomsorg på jiddisch försvåras av att Socialstyrelsen saknar heltäckande information om den medicinska personalens färdigheter i samtliga minoritetsspråk. Talarna av jiddisch har uppgett att i Stockholm och Göteborg, där det på vissa äldreboenden finns personal med kunskaper i jiddisch, tar man endast emot nya boende bland jiddischtalande bosatta i respektive kommun. Expertkommittén framhåller än en gång vikten av att samla in tillförlitliga uppgifter om färdigheterna i de nationella minoritetsspråken och uppmanar de svenska myndigheterna att vidta verkningsfulla åtgärder för att avhjälpa detta problem.

110. Jiddisch är inte väl företrätt i massmedia, delvis beroende på att jiddisch är det enda av Sveriges nationella minoritetsspråk för vilket det inte fanns något krav på en årlig ökning av sändningstiden. Regeringen ändrade detta år 2020 och slog då fast att jiddisch skulle ges samma ställning i sändningstillstånden som de övriga minoritetsspråken. I detta sammanhang kräver regeringen en successiv ökning av den årliga sändningstiden. Den totala sändningstiden år 2020 var följande: SR 9 timmar, UR 5 timmar och SVT 4 timmar, varav totalt 9 timmar nya produktioner. Expertkommittén förmedlar de jiddischtalandes önskemål om att de ska få yttra sig i samband med att nytt material produceras, så att det kan säkerställas att materialet är lämpligt och relevant för dem som grupp.

⁵¹ Se tabellerna på sidorna 11–13 i den [åttonde periodiska rapporten om Sverige](#).

Kapitel 2 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt rekommendationer

2.1 Finska

2.1.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja finska

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Artikel	Expertkommittén bedömer att åtagandet*:				
	Sveriges åtaganden avseende finska ⁵²	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan					
<i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>					
Artikel 7 – Mål och principer					
7.1.a	Erkänna finska som uttryck för kulturell rikedom	=			
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av finska		=		
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja finska		↗		
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av finska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=		
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper i staten som använder finska • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 		=		
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av finska på alla vederbörliga nivåer		=		
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar finska (även vuxna) att lära sig språket	=			
7.1.h	Främja studier och forskning om finska vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=			
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för finska inom de områden som omfattas av denna stadga	=			
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av finska			=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska bland sina mål 		=		

⁵² För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder finska • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör finska 	↗				
Del III i stadgan						
<i>(Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)</i>						
Artikel 8 – Utbildning						
8.1.a.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på finska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.b.iv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på finska, eller undervisning i finska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				✓	
8.1.c.iv	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på finska, eller undervisning i finska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				✓	
8.1.d.iv	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på finska, eller undervisning i finska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	
8.1.e.iii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på finska eller av resurser för studier av finska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter	=				
8.1.f.iii	Främja och/eller uppmuntra att finska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att det sker undervisning i historia och kultur som hänför sig till finska				↗	
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) finska		=			
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i finska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i finska på alla vederbörande utbildningsnivåer även i andra områden än de där finska av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.a.ii	Ge en anklagad rätt att använda finska i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					=
9.1.a.iii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på finska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					=
9.1.a.iv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett brottmål på finska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					=
9.1.b.ii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda finska i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					=
9.1.b.iii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på finska i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					=

9.1.cii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda finska i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar						=
9.1.ciii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på finska i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar						=
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på finska säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på finska i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna						=
9.2.a	Inte vägra godkänna giltigheten av juridiska dokument enbart för att de är avfattade på finska	=					
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på finska, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder finska		=				
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice							
10.1.iii	Se till att personer som använder finska får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på finska till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på finska		=				
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på finska		=				
10.2.b	Ge användare av finska möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på finska till den regionala eller lokala myndigheten	=					
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på finska					=	
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på finska		=				
10.2.g	Ortnamn på finska används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=					
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning				✓		
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på finska	=					
Artikel 11 – Massmedia							
11.1.iii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och tv-kanaler tillhandahåller program på finska	=					
11.1.ci	Uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en privat tv-kanal på finska						✓
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och tv-program på finska		=				
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på finska	=					
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även på tv-program på finska	=					
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och tv-sändningar på finska • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och tv-sändningar från grannländer på finska • Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på finska 	=					
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar							
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på finska	=					
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på finska genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=					
12.1.c	Främja möjligheten att på finska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=					
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av det finska språket och den finska kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=					

12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder finska vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på finska		=			
12.1.h	Skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällslig, teknisk eller rättslig terminologi på finska	=				
12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell verksamhet och kulturella inrättningar som använder finska i de territorier där finska inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av finska i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				
Artikel 14 – Utbyte över gränserna						
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal med stater där finska används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder finska i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=				
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för finska, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium finska används i samma eller liknande form	=				

* **Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:**

Fullgörs: Politik, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Politik och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Politik och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några politik-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

111. Finansieringen för minoritetsorganisationerna har ökat (se punkterna 24 och 27 i denna rapport). Detta har också bekräftats av de finsktalande, varför artikel 7.1.c delvis fullgörs.

112. De finska minoritetsorganisationerna har fått ökad finansiering genom ISOF, varför artikel 7.4 fullgörs.

113. Expertkommittén har slagit fast att det fortfarande finns endast ett begränsat utbud av finskundervisning och att undervisningstiden på en timme inte har ändrats. Därför finner expertkommittén att artikel 8.1.biv och artikel 8.1.civ inte fullgörs.

114. Expertkommittén har fått veta att undervisningen om de nationella minoriteternas historia från och med höstterminen 2022 kommer att tas bort från historiekursplanen för årskurserna 7–9 och läggas till i undervisningen om mänskliga rättigheter i samhällskunskapsämnet. Det är inte klart för expertkommittén hur undervisningen om de nationella minoriteternas historia kommer att ske i grundskolan. Dessutom förhåller det sig enligt talarna av finska också så, att lärarna i många fall inte

använder de läromedel som finns, trots att undervisning om sverigefinnarnas historia och kultur ingår i kursplanen. Därför fullgörs artikel 8.1.g formellt.

115. Enligt uppgifter som erhöles under kontaktbesöket är det möjligt att få översättning eller tolkning till finska inom kommunal och regional förvaltning på uttrycklig begäran. Eftersom det inte finns någon närmare information om i vilken mån denna möjlighet faktiskt utnyttjas, anser expertkommittén att artikel 10.4.a fullgörs formellt.

116. Enligt uppgifter som erhöles under kontaktbesöket har den privata tv-kanalen upphört med sin verksamhet, men expertkommittén uppmanar myndigheterna att bekräfta detta, varför expertkommittén inte kan dra någon slutsats rörande artikel 11.1.ci.

2.1.2 Rekommendationer från expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja finskan i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för ”fullgörs” (se punkt 2.1.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd⁵³ om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. Syftet med de rekommendationer som lämnas under granskningsförfarandet för stadgan är att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Öka antalet timmar som ägnas åt undervisning i och på finska i grundskolan och gymnasieskolan.**
- b. **Vidta ytterligare åtgärder för att i samarbete med de finstalande utveckla en strukturerad politik för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- d. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan med ansvar för att följa upp vilka åtgärder som vidtas och vilka framsteg som görs på utbildningsområdet.
- e. Se till att tolkning och översättning används vid rättegångar på finska inom hela förvaltningsområdet för finska, även när parten i fråga behärskar svenska.
- f. Stärk utbildningsutbudet på finska i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för finska, på samtliga nivåer där detta är lämpligt.
- g. Skapa en ordning för långsiktigt stöd till Sverigefinländarnas arkiv.
- h. Tillhandahåll information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra handlingsplanen i syfte att främja det finska språket.

⁵³ [CM/RecChL\(2020\)5](#) Ministerrådets rekommendation antagen den 8 december 2020; se även följande rekommendationer: [CM/RecChL\(2003\)1](#) antagen den 19 juni 2003, [CM/RecChL\(2006\)4](#) antagen den 27 september 2006, [CM/RecChL\(2009\)3](#) antagen den 5 maj 2009, [CM/RecChL\(2011\)3](#) antagen den 12 oktober 2011, [CM/RecChL\(2015\)1](#) antagen den 14 januari 2015 och [CM/RecChL\(2017\)1](#) antagen den 11 maj 2017.

2.2 Meänkieli

2.2.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja meänkieli

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Artikel	Expertkommittén bedömer att åtagandet*:				
	Sveriges åtaganden avseende meänkieli ⁵⁴	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan					
<i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>					
Artikel 7 – Mål och principer					
7.1.a	Erkänna meänkieli som uttryck för kulturell rikedom	=			
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av meänkieli		=		
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja meänkieli		↗		
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av meänkieli i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=		
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper i staten som använder meänkieli • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 		=		
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av meänkieli på alla vederbörliga nivåer				✓
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar meänkieli (även vuxna) att lära sig språket		=		
7.1.h	Främja studier och forskning om meänkieli vid universitet eller motsvarande läroanstalter		=		
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för meänkieli inom de områden som omfattas av denna stadga		=		
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av meänkieli				=
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli bland sina mål 		=		
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder meänkieli • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör meänkieli 		=		
Del III i stadgan					
<i>(Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)</i>					
Artikel 8 – Utbildning					

⁵⁴ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

8.1.a.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på meänkieli, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.b.iv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på meänkieli, eller undervisning i meänkieli som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				✓	
8.1.c.iv	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på meänkieli, eller undervisning i meänkieli som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	
8.1.d.iv	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på meänkieli, eller undervisning i meänkieli som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt				=	
8.1.e.iii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på meänkieli eller av resurser för studier av meänkieli som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter		=			
8.1.f.iii	Främja och/eller uppmuntra att meänkieli erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att det sker undervisning i historia och kultur som hänför sig till meänkieli				↗	
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) meänkieli				✓	
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i meänkieli och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i meänkieli på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där meänkieli av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.a.ii	Ge en anklagad rätt att använda meänkieli i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda				✓	
9.1.a.iii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på meänkieli, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda				✓	
9.1.a.iv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett brottmål på meänkieli, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda				✓	
9.1.b.ii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda meänkieli i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar				✓	
9.1.b.iii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på meänkieli i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar				✓	
9.1.c.ii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda meänkieli i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar				✓	
9.1.c.iii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på meänkieli i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar				✓	
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på meänkieli säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på meänkieli i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna				✓	

9.2.c	Inte vägra att godkänna giltigheten parterna emellan av juridiska dokument upprättade i landet enbart för att de är på meänkieli	=				
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på meänkieli, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder meänkieli		=			
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice						
10.1.iiii	Se till att personer som använder meänkieli får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på meänkieli till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på meänkieli					=
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på meänkieli			=		
10.2.b	Ge användare av meänkieli möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på meänkieli till den regionala eller lokala myndigheten			=		
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på meänkieli					=
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på meänkieli					=
10.2.g	Ortnamn på meänkieli används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=				
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning				✓	
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på meänkieli	=				
Artikel 11 – Massmedia						
11.1.iiii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och tv-kanaler tillhandahåller program på meänkieli		=			
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och tv-program på meänkieli	=				
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på meänkieli				=	
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även på tv-program på meänkieli					=
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och tv-sändningar på meänkieli • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och tv-sändningar från grannländer på meänkieli • Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på meänkieli 	=				
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar						
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på meänkieli	=				
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på meänkieli genom att stödja och utveckla översättning, dubbing, eftersynkronisering och textning		=			
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av språket meänkieli och meänkieli-kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=				
12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder meänkieli vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på meänkieli					=
12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell verksamhet och kulturella inrättningar som använder meänkieli i de territorier där meänkieli inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av meänkieli i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				

Artikel 14 – Utbyte över gränserna					
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal med stater där meänkieli används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder meänkieli i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=			
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för meänkieli, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium meänkieli används i samma eller liknande form	=			

* **Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:**

Fullgörs: Politik, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Politik och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Politik och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några politik-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

117. Finansieringen för minoritetsorganisationernasammanslutningarna har ökat (se punkterna 24 och 27 i denna rapport). Detta har också bekräftats av de meänkieli-talande, varför artikel 7.1.c delvis fullgörs.

118. Samtliga utbildningsnivåer är otillräckliga såvitt avser meänkieli, varför artikel 7.1.f inte fullgörs (se även artikel 8).

119. Expertkommittén har slagit fast att det fortfarande finns endast ett begränsat utbud av meänkieli-undervisning och att undervisningstiden på en timme inte har ändrats. Därför finner expertkommittén att artikel 8.1.biv och artikel 8.1.civ inte fullgörs.

120. Expertkommittén har fått veta att undervisningen om de nationella minoriteternas historia från och med höstterminen 2022 kommer att tas bort från historiekursplanen för årskurserna 7–9 och läggas till i undervisningen om mänskliga rättigheter i samhällskunskapsämnet. Det är inte klart för expertkommittén hur undervisningen om de nationella minoriteternas historia kommer att ske i grundskolan. Dessutom förhåller det sig enligt talarna av meänkieli också så, att lärarna i många fall inte använder de läromedel som finns, trots att undervisning om tornedalingarnas historia och kultur ingår i kursplanen. Därför fullgörs artikel 8.1.g formellt.

121. Ett lärarutbildningsprogram har inrättats vid Umeå universitet, men det finns inga lärarutbildare med den examen som krävs, varför artikel 8.1.h fullgörs formellt.

122. Enligt uppgifter från Domstolsverket finns det i Sverige inga auktoriserade tolkar i meänkieli med speciell kompetens som rättstolk. Rätten för parter att använda meänkieli i domstol garanteras därför inte. Expertkommittén anser att åtagandena enligt artikel 9.1 inte fullgörs.

123. Enligt uppgifter som erhöles under kontaktbesöket är det möjligt att få översättning eller tolkning till meänkieli inom kommunal och regional förvaltning på uttrycklig begäran. Eftersom det inte finns någon närmare information om i vilken mån denna möjlighet faktiskt utnyttjas, anser expertkommittén att artikel 10.4.a fullgörs formellt.

2.2.2 Rekommendationer från expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja meänkieli i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för ”fullgörs” (se punkt 2.2.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd⁵⁵ om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. Syftet med de rekommendationer som lämnas under granskningsförfarandet för stadgan är att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Öka antalet timmar som ägnas åt undervisning i och på meänkieli i grundskolan och gymnasieskolan.**
- b. **Vidta ytterligare åtgärder för att i samarbete med de meänkieli-talande utveckla en strukturerad politik för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- d. Tillhandahåll information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra handlingsplanen i syfte att främja språket meänkieli.
- e. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan med ansvar för att följa upp vilka åtgärder som vidtas och vilka framsteg som görs.
- f. Stärk utbudet av undervisning på meänkieli i enlighet med talarnas behov och de ratificerade åtagandena.
- g. Öka förekomsten av meänkieli i radio och tv, särskilt i tv.
- h. Se till att de som talar meänkieli kan utnyttja sin rätt att använda sitt språk vid rättegångar inom hela förvaltningsområdet för meänkieli, även när parten i fråga behärskar svenska.

⁵⁵ Se fotnot 53.

2.3 Romani

2.3.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja romani

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Expertkommittén bedömer att åtagandet*:						
Artikel	Sveriges åtaganden avseende romani ⁵⁶	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Inte fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan						
<i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>						
Artikel 7 – Mål och principer						
7.1.a	Erkänna romani som uttryck för kulturell rikedom	=				
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av romani					=
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja romani		=			
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av romani i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet		=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper i staten som använder romani • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 		=			
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av romani på alla vederbörliga nivåer		=			
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar romani (även vuxna) att lära sig språket		=			
7.1.h	Främja studier och forskning om romani vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=				
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för romani inom de områden som omfattas av denna stadga		=			
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av romani				=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani bland sina mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder romani • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör romani 		=			

⁵⁶ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

* **Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:**

Fullgörs: Politik, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Politik och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Politik och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några politik-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Vid sin bedömning av hur artikel 7.1–7.4 har tillämpats i fråga om romani har expertkommittén haft i åtanke att dessa bestämmelser ska gälla i tillämpliga delar.

2.3.2 Rekommendationer från expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja romani i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för ”fullgörs” (se punkt 2.3.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd⁵⁷ om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. Syftet med de rekommendationer som lämnas under granskningsförfarandet för stadgan är att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Öka antalet timmar som ägnas åt undervisning i och på romani i grundskolan och gymnasieskolan.**
- b. **Vidta ytterligare åtgärder för att i samarbete med de romani-talande utveckla en strukturerad politik för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Vidta åtgärder för att genomföra handlingsplanen för främjande av språket romani.**
- d. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- e. Se till att anslagen från Folkbildningsrådet görs tillgängliga under kommande år, så att Agnesbergs folkhögskola kan erbjuda fortbildning i romani.
- f. Stärk ställningen för romani i radio och tv.

⁵⁷ Se fotnot 53.

2.4 Samiska

2.4.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja samiska

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Artikel	Expertkommittén bedömer att åtagandet*:				
	Sveriges åtaganden avseende samiska ⁵⁸	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan					
<i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>					
Artikel 7 – Mål och principer					
7.1.a	Erkänna samiska som uttryck för kulturell rikedom	=			
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av samiska		=		
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja samiska	=			
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av samiska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet	=			
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper i staten som använder samiska • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 	=			
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av samiska på alla vederbörliga nivåer		=		
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar samiska (även vuxna) att lära sig språket		=		
7.1.h	Främja studier och forskning om samiska vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=			
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för samiska inom de områden som omfattas av denna stadga	=			
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av samiska			=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska bland sina mål 		=		
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder samiska • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör samiska 	=			
Del III i stadgan					
<i>(Ytterligare åtaganden som valts av staten för specifika språk)</i>					
Artikel 8 – Utbildning					

⁵⁸ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

8.1.a.iii	Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på samiska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.b.iv	Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på samiska, eller undervisning i samiska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.c.iv	Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på samiska, eller undervisning i samiska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt		=			
8.1.d.iv	Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på samiska, eller undervisning i samiska som en integrerande del av läroplanen, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt					✓
8.1.e.iii	Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på samiska eller av resurser för studier av samiska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter		=			
8.1.f.iii	Främja och/eller uppmuntra att samiska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen	=				
8.1.g	Säkerställa att det sker undervisning i historia och kultur som hänför sig till samiska					=
8.1.h	Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) samiska		=			
8.1.i	Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i samiska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat				=	
8.2	Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i samiska på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där samiska av hävd används		=			
Artikel 9 – Rättsväsendet						
9.1.a.ii	Ge en anklagad rätt att använda samiska i brottmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.a.iii	Tillse att inlagor och bevisning, i skriftlig eller muntlig form, inte ska avvisas i brottmål enbart av den anledningen att de är upprättade på samiska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.a.iv	På begäran tillhandahålla handlingar hänförliga till ett brottmål på samiska, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar, utan att detta medför någon extra kostnad för de berörda					✓
9.1.b.ii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda samiska i tvistemål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.b.iii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på samiska i tvistemål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.c.ii	Tillåta att en part i en tvist som personligen måste inställa sig i rätten får använda samiska i förvaltningsmål utan att detta medför extra kostnader, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.c.iii	Tillåta att handlingar och bevisning läggs fram på samiska i förvaltningsmål, vid behov med hjälp av tolkar och översättningar					✓
9.1.d	Vid tvistemål och/eller förvaltningsmål på samiska säkerställa att användningen av tolkar och översättningar respektive av handlingar och bevisning på samiska i samband med detta inte medför någon extra kostnad för de berörda personerna					✓

9.2.c	Inte vägra att godkänna giltigheten parterna emellan av juridiska dokument upprättade i landet enbart för att de är på samiska	=				
9.3	Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på samiska, samt även de texter som särskilt hänför sig till personer som använder samiska		=			
Artikel 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice						
10.1.iiii	Se till att personer som använder samiska får göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på samiska till nationella myndigheters lokalkontor och få svar på samiska	=				
10.1.c	Tillåta nationella myndigheter att upprätta handlingar på samiska			=		
10.2.b	Ge användare av samiska möjlighet att göra framställningar i muntlig eller skriftlig form på samiska till den regionala eller lokala myndigheten		=			
10.2.c	De regionala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på samiska					=
10.2.d	De lokala myndigheterna ger ut sina officiella dokument även på samiska					=
10.2.g	Ortnamn på samiska används eller införs, vid behov jämsides med namnen på det officiella språket	=				
10.4.a	Tillhandahålla översättning eller tolkning				✓	
10.5	Tillåta att släktnamn används eller antas på samiska	=				
Artikel 11 – Massmedia						
11.1.iiii	Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och tv-kanaler tillhandahåller program på samiska	=				
11.1.d	Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och tv-program på samiska	=				
11.1.ei	Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på samiska					=
11.1.fii	Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även på tv-program på samiska	=				
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och tv-sändningar på samiska • Inte motsätta sig återutsändning av radio- och tv-sändningar från grannländer på samiska • Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på samiska 	=				
Artikel 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar						
12.1.a	Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på samiska	=				
12.1.b	Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på samiska genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.c	Främja möjligheten att på samiska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning	=				
12.1.d	Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av det samiska språket och den samiska kulturen i produktioner som de initierar eller stöder	=				
12.1.e	Se till att organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet förfogar över personal som helt behärskar samiska	=				
12.1.f	Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder samiska vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet	=				
12.1.g	Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på samiska	=				
12.1.h	Skapa och/eller främja och bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på samiska	=				

12.2	Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell verksamhet och kulturella inrättningar som använder samiska i de territorier där samiska inte används av hävd	=				
Artikel 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden						
13.1.a	Från sina lagar ta bort varje bestämmelse som oberättigat förbjuder eller begränsar användning av samiska i handlingar som avser ekonomiska och sociala förhållanden, särskilt i anställningskontrakt och i tekniska dokument som t.ex. bruksanvisningar för varor eller utrustning	=				
Artikel 14 – Utbyte över gränserna						
14.a	Tillämpa bilaterala och multilaterala avtal med stater där samiska används i samma eller liknande form, ingå sådana avtal och främja kontakter mellan dem som använder samiska i de berörda staterna i fråga om kultur, utbildning, information, yrkesutbildning och vidareutbildning	=				
14.b	Underlätta och/eller främja samarbete över gränserna till förmån för samiska, särskilt mellan regionala eller lokala myndigheter på vilkas territorium samiska används i samma eller liknande form	=				

* **Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:**

Fullgörs: Politik, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Politik och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Politik och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några politik-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

124. Expertkommittén har inte tillräcklig information om i vilken omfattning undervisning på eller i samiska sker inom yrkesutbildningen och kan därför inte dra någon slutsats rörande artikel 8.1.div.

125. Expertkommittén har fått veta att undervisningen om de nationella minoriteternas historia från och med höstterminen 2022 kommer att tas bort från historiekursplanen för årskurserna 7–9 och läggs till i undervisningen om mänskliga rättigheter i samhällskunskapsämnet. Det är inte klart för expertkommittén hur undervisningen om de nationella minoriteternas historia kommer att ske i grundskolan. Dessutom förhåller det sig enligt talarna av samiska också så, att lärarna i många fall inte använder de läromedel som finns, trots att undervisning om de nationella minoriteternas historia och kultur ingår i kursplanen. Därför fullgörs artikel 8.1.g formellt.

126. Enligt uppgifter från Domstolsverket finns det inga auktoriserade tolkar i samiska med speciell kompetens som rättstolk. Rätten för parter att använda samiska i domstol garanteras därför inte. Expertkommittén anser att åtagandena enligt artikel 9.1 inte fullgörs.

127. Enligt uppgifter som erhöles under kontaktbesöket är det möjligt att få översättning eller tolkning till samiska inom kommunal och regional förvaltning på uttrycklig begäran. Eftersom det inte finns någon närmare information om i vilken mån denna möjlighet faktiskt utnyttjas, anser expertkommittén att artikel 10.4.a fullgörs formellt.

2.4.2 Rekommendationer från expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja samiska i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för ”fullgörs” (se punkt 2.4.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd⁵⁹ om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. Syftet med de rekommendationer som lämnas under granskningsförfarandet för stadgan är att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Öka antalet timmar som ägnas åt undervisning i och på samiska i grundskolan och gymnasieskolan.**
- b. **Vidta ytterligare åtgärder för att i samarbete med de samisktalande utveckla en strukturerad politik för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- d. Stärk stödet till utarbetande av läromedel, särskilt för syd- och lulesamiska, såvitt avser samtliga relevanta nivåer, om nödvändigt i samarbete med Norge.
- e. Stärk utbildningsutbudet på samiska i kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för samiska.
- f. Stöd Sameskolstyrelsen i dess övervakande funktion så att undervisningen i samiska kan utvecklas ytterligare.

⁵⁹ Se fotnot 53.

2.5 Jiddisch

2.5.1 Sveriges efterlevnad av sina åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk vad gäller att skydda och främja jiddisch

Symboler som används för att ange förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång: ↗ förbättring ✓ försämring = ingen förändring

Artikel	Expertkommittén bedömer att åtagandet*:				
	Sveriges åtaganden avseende jiddisch ⁶⁰	Fullgörs	Delvis fullgörs	Formellt fullgörs	Ingen slutsats
Del II i stadgan					
<i>(Åtaganden som staten måste fullgöra för samtliga landsdels- eller minoritetsspråk inom sitt territorium)</i>					
Artikel 7 – Mål och principer					
7.1.a	Erkänna jiddisch som uttryck för kulturell rikedom	=			
7.1.b	Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av jiddisch				=
7.1.c	Vidta beslutsamma åtgärder för att främja jiddisch		↗		
7.1.d	Underlätta och/eller uppmuntra användning av jiddisch i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet			=	
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper i staten som använder jiddisch • Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk 				=
7.1.f	Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av jiddisch på alla vederbörliga nivåer			=	
7.1.g	Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar jiddisch (även vuxna) att lära sig språket		=		
7.1.h	Främja studier och forskning om jiddisch vid universitet eller motsvarande läroanstalter	=			
7.1.i	Främja transnationellt utbyte för jiddisch inom de områden som omfattas av denna stadga				=
7.2	Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av jiddisch			=	
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet • Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch inkluderas bland målen för undervisning och utbildning • Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch bland sina mål 		=		
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder jiddisch • Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör jiddisch 		=		

⁶⁰ För ökad läsbarhet återges stadgans bestämmelser här i förkortad och förenklad form. Fullständig version av respektive bestämmelse finns på Europarådets webbplats <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (konvention nr 148) (den svenska versionen, med motsvarande text på engelska och franska, finns på Regeringskansliets webbplats, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/sveriges-internationella-overenskommelser/2000/01/so-20003/>).

* **Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk bedömer parternas fullgörande av sina åtaganden enligt stadgan på följande sätt:**

Fullgörs: Politik, lagstiftning och praxis är förenliga med stadgan.

Delvis fullgörs: Politik och lagstiftning är helt eller delvis förenliga med stadgan, men i praktiken fullgörs åtagandet endast till viss del.

Formellt fullgörs: Politik och lagstiftning är förenliga med stadgan, men åtagandet genomförs inte i praktiken.

Inte fullgörs: Det har inte vidtagits några politik-, lagstiftnings- eller praxisrelaterade åtgärder för att fullgöra åtagandet.

Ingen slutsats: Expertkommittén kan inte dra någon slutsats om huruvida åtagandet har fullgjorts eftersom kommittén har fått otillräcklig information eller ingen information alls från myndigheterna.

Förändrad bedömning jämfört med föregående granskningsomgång

128. Finansieringen för minoritetsorganisationerna har ökats (se punkterna 24 och 27 i denna rapport). Detta har också bekräftats av de jiddischtalande, varför artikel 7.1.c delvis fullgörs.

2.5.2 Rekommendationer från expertkommittén om hur man bättre kan skydda och främja jiddisch i Sverige

Expertkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att uppfylla samtliga åtaganden enligt Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk som inte bedöms uppfylla kraven för ”fullgörs” (se punkt 2.5.1 ovan) samt att fortsätta uppfylla de åtaganden som fullgörs. I samband med detta bör myndigheterna särskilt beakta nedanstående rekommendationer. Rekommendationerna från Europarådets ministerråd⁶¹ om stadgans tillämpning i Sverige kvarstår fortfarande i egen rätt. Syftet med de rekommendationer som lämnas under granskningsförfarandet för stadgan är att stödja myndigheterna under genomförandeprocessen.

I. Rekommendationer för omedelbar åtgärd

- a. **Öka antalet timmar som ägnas åt undervisning i och på jiddisch i grundskolan och gymnasieskolan.**
- b. **Vidta ytterligare åtgärder för att i samarbete med de jiddischtalande utveckla en strukturerad politik för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**
- c. **Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

II. Ytterligare rekommendationer

- d. **Lämna information om de åtgärder som vidtas för att skapa och genomföra handlingsplanen för att främja språket jiddisch.**

⁶¹ Se fotnot 53.

Kapitel 3 [Förslag till] rekommendationer från Europarådets ministerkommitté

Expertkommittén är medveten om de åtgärder som de svenska myndigheterna har vidtagit för att skydda de landsdels- och minoritetsspråk som används i landet, men har i sin granskning valt att koncentrera sig på några av de viktigaste bristerna i genomförandet av stadgan. De rekommendationer som expertkommittén översänder till ministerkommittén bör dock inte tolkas som om övriga, mer detaljerade synpunkter i rapporten skulle vara mindre betydelsefulla. Dessa kvarstår fortfarande i egen rätt. De rekommendationer som expertkommittén föreslår har författats i enlighet med detta.

Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk föreslår i enlighet med artikel 16.4 i stadgan och baserat på informationen i denna rapport att ministerkommittén översänder följande rekommendationer till Sverige.

I enlighet med artikel 16 i Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk,

med beaktande av Sveriges ratificeringsinstrument av den 9 februari 2000,

med beaktande av den granskning som har gjorts av expertkommittén för stadgan när det gäller Sveriges tillämpning av stadgan,

med tanke på att denna granskning baseras på information som Sverige har lämnat i sin åttonde periodiska rapport, kompletterande information från de svenska myndigheterna, information från olika organ och organisationer med juridiskt säte i Sverige samt information som expertkommittén har tillägnat sig vid kontaktbesöket, och

efter att ha tagit del av de svenska myndigheternas synpunkter på innehållet i expertkommitténs rapport,

rekommenderar ministerkommittén att de svenska myndigheterna beaktar expertkommitténs samtliga påpekanden och rekommendationer och därvid särskilt prioriterar följande:

1. Att inkludera språk som diskrimineringsgrund i svensk lagstiftning.
2. Att se till att ”modersmålsundervisningen” uppfyller kraven enligt stadgan och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.
3. Att öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska och samiska samt se till att tvåspråkig undervisning erbjuds även för meänkieli.
4. Att erbjuda förskoleundervisning eller en betydande del av förskoleundervisningen på samiska, finska och meänkieli i alla berörda kommuner.
5. Att bygga ut lärarutbildningssystemet i överensstämmelse med behoven hos dem som talar de berörda minoritetsspråken och situationen för vart och ett av dessa språk.

Ministerkommittén uppmanar de svenska myndigheterna att överlämna information rörande rekommendationerna för omedelbar åtgärd senast den 1 december 2023 och att överlämna nästa periodiska rapport senast den 1 juni 2026.⁶²

⁶² Se ministerkommitténs beslut [CM/Del/Dec\(2018\)1330/10.4e - CM-Public](#) och rapporteringsanvisningarna för staternas periodiska rapportering om genomförandet av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, [CM\(2019\)69final](#).

Tillägg I: Ratificeringsinstrument

[flag] Sverige

Deklaration i det ratificeringsinstrument som deponerades den 9 februari 2000 – Original: engelska

Samiska, finska och meänkieli (tornedalsfinska) utgör landsdels- eller minoritetsspråk i Sverige. I tillägget redogörs för Sveriges åtaganden i enlighet med artikel 2.2 med avseende på dessa språk.

Romani čhib och jiddisch ska vid tillämpningen av stadgan betraktas som territoriellt obundna minoritetsspråk i Sverige.

Sveriges åtaganden i enlighet med del III i Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk.

Följande punkter och stycken i artikel 8 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 8.1.a.iii
- 8.1.b.iv
- 8.1.c.iv
- 8.1.d.iv
- 8.1.e.iii
- 8.1.f.iii
- 8.1.g
- 8.1.h
- 8.1.i
- 8.2

Följande punkter och stycken i artikel 9 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 9.1.a.ii
- 9.1.a.iii
- 9.1.a.iv
- 9.1.b.ii
- 9.1.b.iii
- 9.1.c.ii
- 9.1.c.iii
- 9.1.d
- 9.2
- 9.3

Följande punkter och stycken i artikel 10 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

- 10.1.a.iii
- 10.1.a.v
- 10.1.c
- 10.2.b
- 10.2.c
- 10.2.d
- 10.2.g
- 10.4.a

10.5

Följande punkter och stycken i artikel 11 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

11.1.a.iii

11.1.d

11.1.e.i

11.1.f.ii

11.2

Dessutom ska 11.1.c.i gälla med avseende på finska.

Följande punkter och stycken i artikel 12 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

12.1.a

12.1.b

12.1.d

12.1.f

12.1.g

12.2

Dessutom ska 12.1.e gälla för samiska och 12.1.c och 12.1.h för finska och samiska.

Följande punkter och stycken i artikel 13 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

13.1.a

Följande punkter och stycken i artikel 14 ska gälla för samiska, finska och meänkieli:

14.a

14.b

Detta betyder att totalt sett ska 45 punkter eller stycken i del III i stadgan gälla för samiska och finska, och 42 punkter eller stycken för meänkieli.

Omfattad period: 1/6/2000–

Ovanstående uttalande gäller artiklarna 10, 11, 12, 13, 14, 2, 8, 9

Tillägg II: Kommentarer från de svenska myndigheterna

Sverige har tagit emot expertkommitténs åttonde rapport om Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och tar härmed tillfället i akt att inkomma med kommentarer i enlighet med artikel 16.3 i stadgan.

1.1 Allmänna kommentarer

Liksom under tidigare granskningsomgångar välkomnar Sverige expertkommitténs rapport och uppskattar den fortlöpande dialogen om Sveriges fem nationella minoritetsspråk finska, jiddisch, meänkieli, romani čhib och samiska.

Minoritetsrättigheter och en revitalisering av minoritetsspråk är en högprioriterad fråga för den svenska regeringen och expertkommitténs omfattande insatser är värdefulla för den fortsatta utvecklingen av Sveriges politik i fråga om nationella minoriteter.

1.2 Specifika kommentarer

Sveriges regeringskansli önskar göra följande klargöranden samt komma med några förslag i fråga om terminologi.

1.2.1 Utbildning

Allmänt föreslår vi att användningen av termen ”secondary school” ses över och att termen ”upper secondary school” används när vad som avses är gymnasieskolan.

När antal deltagare i gymnasieskolan och grundskolan nämns tillsammans (t.ex. i punkt 85, men även för de andra språken), är det viktigt att lägga märke till att tabellerna för de nämnda skolformerna i den åttonde rapporten från Sverige skiljer sig åt i så måtto att antalen för gymnasieskolan avser de elever som slutade gymnasieskolan det året, inte samtliga elever som gick i gymnasieskolan det året. Se vår kommentar/fotnot till tabellen på sidan 10 i den åttonde rapporten.

Sammanfattningen, punkt 4: En ändring i lärarutbildningsförordningen (2021:1335) med verkan den 1 juli 2022 innebär att modersmål får ingå i grundläroexamen – förskolan och årskurserna 1–3, 4–6. Skolverket har i december 2022 fått i uppdrag att ta fram läromedel för grundskolan och förskolan.

Punkt 9: Utredningen om en tioårig grundskola inleddes 2020 och sändes ut på remiss 2021.

Punkt 22: Skolverket redovisar årligen uppgifter om skattat antal elever per språk och läsår.

Punkt 46: Stagnationen är inte uppenbar, eftersom det har skett en ökning för vissa verksamheter och en minskning för andra.

Punkt 47: Regeringen beslutade i december 2021 om en ny förordning som reglerar förskolläro- och lärarutbildningen (2021:1335). Den förordningen kommer att gälla från den 1 juli 2022 och ge de studerande möjlighet att ta med nationella minoritetsspråk i en lärarexamen, inbegripet lärare för förskoleklassen och lärare för årskurserna 1–3 och 4–6.

Informationen i Sveriges åttonde rapport om förslaget att lärare inte skulle behöva några förkunskaper i det berörda språket är tyvärr felaktig. Enligt förslaget krävs goda kunskaper i det berörda språket.

Punkt 71: År 2021 beslutade regeringen att bredda universitetens uppdrag så att fokus inte enbart skulle ligga på ämneslärarutbildning. Enligt de uppdaterade uppdragen ska universiteten och högskolorna utveckla undervisningen och utbildningen, inklusive lärarutbildningen, på vetenskaplig

grund. Utvecklingen ska fokusera på undervisning och utbildning i minoritetsspråk. Syftet med dessa förändringar är att öka möjligheterna till utbildning i nationella minoritetsspråk i dialog med talarna och som svar på utmaningarna för de enskilda nationella språken. Denna bredare uppdragsformulering ger universiteten och högskolorna möjlighet att bättre anpassa utbildningen i nationella minoritetsspråk till sammanhanget och utmaningarna för varje enskilt nationellt minoritetsspråk. Detta ökar möjligheterna att hitta lösningar som kan vara av godo för tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk inom den högre utbildningen och i skolorna. År 2022 anslog den svenska regeringen nästan 2,3 miljoner kronor till Stockholms universitet för uppdraget.

Punkt 72: För kännedom påpekas att det även finns lärandemöjligheter inom folkbildningen. År 2019 deltog 4054 personer i studieförbundsverksamheter med finska språket i rubriken. Dessutom hade kulturella program med finska språket i rubriken 9043 deltagare.

Det finns också några folkhögskolor som är specialiserade på att arbeta med personer som tillhör minoritetsspråksgrupper.

Punkt 95: Den information vi har är att skolan inte längre riskerar att stängas av ekonomiska skäl men att elevantalet är mycket litet och har minskat under en tid. Skolan vill enligt vår information öka sina rekryteringssatsningar.

Punkt 108: Från år 2021 har jiddisch ingått i uppdraget.

1.2.2. Rättsväsendet

En allmän kommentar rörande tolkar: en domstol ska använda en auktoriserad tolk när detta är möjligt (en auktoriserad tolk har inte nödvändigtvis speciell kompetens som rättstolk). Om det inte går att hitta en auktoriserad tolk, får domstolen använda en annan lämplig person som tolk.

Punkt 14: Rättshjälpslagen är underordnad rättsskyddsförsäkring. Detta betyder att den sökande måste utnyttja sin rättsskyddsförsäkring i första hand. En rättsskyddsförsäkring medför oftast – till skillnad från rättshjälp enligt rättshjälpslagen – täckning av den andra partens rättegångskostnader som tappande part kan åläggas att ersätta.

Rättshjälp enligt rättshjälpslagen är ekonomiskt stöd från staten till dem som inte kan betala för ett rättsligt ombud i syfte att få sin sak prövad. För att rättshjälp ska kunna beviljas, måste rådgivning i angelägenheten enligt 4 § rättshjälpslagen ha lämnats i minst en timme, om inte sådan rådgivning är uppenbart obehövlig eller det finns något annat särskilt skäl.

Rättshjälp är vanligast i tvistemål. Rättshjälp kan beviljas endast om det är rimligt att staten bidrar till kostnaderna, med tanke på angelägenhetens art och betydelse, tvisteföremålets värde samt omständigheterna i övrigt.

Punkt 50: I de kommuner som nämns i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är rätten att använda minoritetsspråk i domstol inte begränsad till situationer där parten inte behärskar svenska. Detta betyder att den rättigheten inte är beroende av partens svensk-kunskaper.

Å andra sidan finns det allmänna regler enligt vilka en part som inte behärskar svenska har rätt till tolkning och översättning till minoritetsspråk liksom andra språk i samtliga svenska domstolar. Den rättigheten har ingen koppling till rätten att använda minoritetsspråk.

1.2.3. Övriga områden

Punkt 17: Formuleringen om att ytterligare kommuner inte fick möjlighet att ansluta sig till förvaltningsområden är oklar. Det står varje kommun fritt att ansöka om att tas med i ett eller flera förvaltningsområden.

Punkt 18: Ytterligare 10 miljoner kronor (en ökning med 4 miljoner kronor) har anslagits till Samiskt språkcentrum. Den sammanlagda finansieringen för samtliga språkcentrum år 2022 var 32 miljoner kronor.

Punkt 21: 1998 års personuppgiftslag har ersatts med en ny (2018:218).

Punkt 54: Den föredragna terminologin är ”koda om” i stället för ”döpa om”.

Punkt 60: Ett presstöd för alla allmänna nyhetsmedier, inbegripet nyhetsmedier på minoritetsspråk, infördes genom 2017 års proposition. Detta presstöd bestod av två former av stöd: stöd till lokal journalistik och innovationsstöd. Sedan år 2020 innefattar presstödet även redaktionsstöd. Andelen av stödet som går till medieföretag som använder nationella minoritetsspråk har inte ökat. Däremot är andelen för det nya innovationsstödet högre för minoritetsspråksmedier (75 % av de samlade utgifterna) än för andra nyhetsmedier (40 % av de samlade utgifterna).

Punkt 64: Vi föreslår att arkiven i Uppsala och Umeå ska nämnas vid namn.

Punkt 66: Finansieringen år 2022 (2 miljoner kronor) för Finlandsinstitutet omfattar även andra kulturverksamheter.

Punkt 86: En vanligare översättning av ”brobyggare” (som i den engelska texten kallas ”bridge builders”) är ”mediators”.

Punkt 109: Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har man rätt att ansöka om plats på ett särskilt boende, såsom ett äldreboende, i en annan kommun.

1.3. Avslutande kommentarer

Sveriges regeringskansli uppskattar fortsatt de ingående och kunniga diskussioner som förs med expertkommittén under deras landsbesök. Ett systematiskt och fortlöpande arbete för att säkerställa att stadgan efterlevs förutsätter kontinuerlig uppföljning. Regeringen välkomnar en öppen dialog med Europarådet om de utmaningar som alltjämt kvarstår.

De svenska myndigheterna är fast beslutna att vidta ytterligare åtgärder för att leva upp till sina åtaganden. Regeringen ser fram emot att återigen välkomna expertkommittén till Sverige år 2026.

Expertkommittén för Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk är ett oberoende organ som granskar de anslutna staternas fullgörande av sina åtaganden och där så är lämpligt uppmuntrar dem att gradvis uppnå en högre åtagandenivå.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, som antogs av Europarådets ministerkommitté den 25 juni 1992 och trädde i kraft den 1 mars 1998, är den europeiska konventionen för skydd och främjande av landsdels- och minoritetsspråk. Stadgan är så utformad att de som talar språken i fråga ska kunna använda dem i både det privata och det offentliga livet genom att de anslutna staterna är skyldiga att aktivt främja användningen av de berörda språken inom utbildning, rättsväsende, förvaltning, massmedier, kultur, ekonomiska och sociala sammanhang samt utbyte över gränserna.

Landsdels- och minoritetsspråken utgör en del av Europas kulturarv. Att skydda och främja dem är ett sätt att bidra till att bygga ett Europa grundat på demokrati och kulturell mångfald.

Stadgans text finns på över 50 språk.

www.coe.int/minlang

Europarådet är Europas främsta människorättsorganisation. Det har 46 medlemsstater, däribland Europeiska unionens alla medlemsstater. Alla Europarådets medlemsstater har anslutit sig till Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande rättigheterna, en traktat som är avsedd att slå vakt om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna kontrollerar hur konventionen efterlevs i medlemsstaterna.